

RAPORT KOŃCOWY

Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie ostródzkim

Raport wykonany został przez pracowników Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na zlecenie Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, w ramach projektu ***Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej*** współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej
Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej

Czas badania: wrzesień 2013 - luty 2014

**Redaktor raportu
dr Monika Grochalska**

**Praca wolontariacka
dr Majka Łojko**

Spis treści

WSTĘP	3
Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu	3
Nisze rynkowe – ustalenia definicyjne	6
Rozdział I. Metodologia badań	10
1.1 Cel i przedmiot badań.....	10
1.2 Problemy badawcze	11
1.3 Zastosowane metody badawcze.....	12
1.4 Charakterystyka terenu badań	14
1.5 Sytuacja podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu ostródzkiego	15
Rozdział II. Analiza wyników badań własnych	21
2.1 Raport z badania fokusowego.....	21
2.2 Analiza badań ankietowych.....	32
2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych IDI	42
Wnioski i rekomendacje	49
Bibliografia	56
ANEKS METODOLOGICZNY	58

WSTĘP

Prezentowany raport pt.: *Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie ostródzkim* stanowi część składową szeroko zakrojonych działań projektowych pod nazwą *Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej* współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej.

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania zrealizowanego na zlecenie Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych dotyczącego obszarów działalności gospodarczej dla podmiotów ekonomii społecznej.

Raport dostarcza wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, biznesem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej. Dzięki przeprowadzonym badaniom w tym obszarze może on przyczynić się do uzyskania niezbędnych informacji przez osoby i instytucje prowadzące lub planujące uruchomienie podmiotów ekonomii społecznej.

Wyjaśnienie skrótów używanych w dalszej części raportu:

ESWIP – Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych

PES – podmioty ekonomii społecznej

JST – jednostki samorządu terytorialnego

Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu¹

Prowadzony dyskurs w przestrzeni publicznej i naukowej wokół ekonomii społecznej w zasadzie jest dyskusją o kształcie gospodarki i rozwoju społecznego, o tym, jak zmienia się i jak powinna się zmieniać rola gospodarki. Tymczasem ekonomia społeczna może stać się istotnym elementem uzupełniającym politykę społeczną państwa.

Ekonomia społeczna jest kategorią złożoną, łączącą zarówno ekonomiczne jak i społeczne aspekty aktywności obywatelskiej. Jej miejsce i rolę w społeczeństwie wyznacza specyficzny rodzaj przedsiębiorczości i zaradności społecznej wynikający przede wszystkim z inicjatywy obywatelskiej².

¹ Poniżej tekst wykorzystuje fragment artykułu M. Łojko, *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] *Corporate social (ir) responsibility*, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013.

² A. Leszkiewicz, *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] *Wspieranie ekonomii społecznej*, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008, s.22.

Sektor ekonomii społecznej wkomponowuje się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Połączenie wartości solidarności i indywidualnego zaangażowania ekonomicznego może – choć nie musi – budować nowe, aktywne formuły uczestnictwa lokalnego. Mogą one stanowić element polityki wzrostu zatrudnienia poprzez wypełnianie przestrzeni lokalnej w sferze usług społecznych oraz umożliwianie zatrudnienia grup szczególnie zagrożonych na rynku. Ponadto, stanowią istotny instrument procesu integracji społecznej, kreujący przewartościowanie ról zawodowych i społecznych poprzez budowanie wspólnot opartych o solidarność, zamiast zależności i stanowią również instrument rozwoju społeczności lokalnej, poprzez dostarczanie obywatelom usług użyteczności publicznej³.

Ekonomia społeczna jest jedną z gałęzi ekonomii, w której równoległe z celami gospodarczymi realizuje się cele społeczne. Celami gospodarczymi rządzi na poziomie mikroekonomii rachunek ekonomiczny, zaś celom społecznym przyświeca realizacja zadań publicznych, zrównoważonego rozwoju oraz rozwijanie kapitału społecznego. W praktyce ekonomia społeczna to działalność podmiotów ekonomii społecznej (PES).

Pojęcie ekonomii społecznej – określanej również gospodarką społeczną lub ekonomią solidarną - jest jednym z bardziej dyskusyjnych terminów w Polsce. Usiłuje się je charakteryzować i definiować w różnych aspektach. Z jednej strony, definiowana jest poprzez wskazywanie na specyficzne dla niej formy prawno-organizacyjne (podejście prawno-instytucjonalne). Z drugiej strony definiowana jest poprzez rozpoznanie wspólnych zasad charakteryzujących różne podmioty uczestniczące w ekonomii społecznej (podejście normatywne).

Ekonomia społeczna jest systemem działań, polegających na osiągnięciu celów społecznych metodami gospodarczymi. Inne określenia stosowane zamiennie z pojęciem ekonomii społecznej to: ekonomia solidarności, ekonomia obywatelska, gospodarka społeczna, czy przedsiębiorczość społeczna.

Podmioty sektora ekonomii społecznej wkomponowują się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Przedsiębiorstwa społeczne pełnią, szereg funkcji, które można sprowadzić do wspólnego mianownika, nazywając je celami ukierunkowanymi na rozwój kapitału społecznego społeczności lokalnych oraz samych instytucji ekonomii społecznej⁴.

³ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012, s.6-7.

⁴ M. Jelonek, *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012, s.63.

Według H. Kaszyńskiego, ich celem jest zaspokajanie tych potrzeb, które nie mogą zostać zaspokojone przez sektor przedsiębiorstw wolnego rynku oraz instytucje administracji publicznej. Owe potrzeby to spójność społeczna (zawierająca tworzenie miejsc pracy, stymulowanie przedsiębiorczości, utrzymywanie stabilności rynków) oraz te związane z koncepcją społeczeństwa uczestniczącego, demokratycznego i opartego na solidarności społecznej⁵.

Z jednej strony podmioty ekonomii społecznej realizują cele społeczne zaś tradycyjne przedsiębiorstwa ukierunkowane są na realizację celów gospodarczych. Ale z drugiej strony następuje uspołecznienie rynku, gospodarki i przedsiębiorstw, które chcą partycypować w kształtowaniu dobrobytu społecznego (nie tylko gospodarczego) i skutecznie rozwiązywać problemy społeczne. Oznacza to, że identyfikowanie się przedsiębiorczości jedynie z działalnością biznesową jest coraz rzadsze, zaś termin ten używany jest aktualnie na określenie aktywności ludzkiej w sektorze publicznym i społecznym⁶.

Przedsiębiorstwa społeczne różną się od innych podmiotów ekonomicznych nadrzędnością celów indywidualnych i społecznych nad kapitałem i chociaż stanowią ważną część gospodarki, są stosunkowo nowo rozwijającą się formą działalności gospodarczej. Są one tzw. spoiwem łączącym biznes, sektor publiczny i sektor pozarządowy, którego do tej pory w polskich realiach brakowało. Na uwagę zasługuje fakt, iż działalność podmiotów ekonomii społecznej oparta jest na autonomicznym zarządzaniu i niezależności od władz publicznych. W przeciwieństwie do przedsiębiorstw komercyjnych nastawionych na zysk wypracowana nadwyżka jest wykorzystywana do realizacji celów stabilnego rozwoju, realizacji usług dla członków lub usług ogólnych⁷.

Podmioty ekonomii społecznej, zaspokajając potrzeby swoich członków lub podopiecznych, często wykonują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się w sposób wystarczająco skuteczny. Dlatego też, zdaniem E. Leś, *rozwój instytucji i programów nowej gospodarki społecznej i przedsiębiorczości stwarza realną szansę przezwyciężenia w Polsce mitu gospodarki wolnorynkowej jako jedynego mechanizmu rozwoju, a także odejścia od asolidarystycznej wizji ładu społecznego*

⁵ H. Kaszyński, *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] *Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej*, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007, s.78; Za: E. Mączyńska, P. Pysz, *Społeczna gospodarka rynkowa. Idee i możliwości praktycznego wykorzystania w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2003

⁶ M. Grewiński, M. Wronka, *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] *Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju*, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012, s.129.

⁷ J. Bereza, *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Wspieranie ekonomii społecznej*, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008, s.34.

w kierunku bardziej partycypacyjnej i demokratycznej gospodarki rynkowej oraz modelu polskiej polityki społecznej opartej na partnerstwie publiczno-społeczno-prywatnym⁸.

Nisze rynkowe – ustalenia definicyjne

Nisza rynkowa stanowi segment gospodarki, w którym brakuje określonych produktów lub też usług. Nisze zazwyczaj pojawiają się w społeczeństwach rozwijających się, gdzie działalność albo zainteresowania klientów bardzo szybko się zmieniają i pojawiają się nowe potrzeby. Wprowadzenie na rynek nowych produktów sprawia, że nagle pojawia się zapotrzebowanie na nietypowe dodatki i aktualizacje do nich, czasami też usługi związane ze stosowaniem ich w sposób, którego producent nie przewidział.⁹

Niszę rynkową można zdefiniować, jako „rynek składający się z indywidualnych nabywców (lub też małych grup nabywców) mających specyficzne potrzeby niezaspokojone przez firmy działające na masowym rynku lub w danym segmencie”¹⁰.

W szerszym ujęciu miano niszy nosi „kombinacja produktu, segmentu rynkowego i geograficznego miejsca sprzedaży, która z różnych powodów, np. nieopłacalnych dla większych firm warunków sprzedaży, jest niedostrzegana lub ignorowana przez te firmy”¹¹.

Ważny aspekt niszy rynkowej wyeksponowano w raporcie pt. *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw*¹², w którym strategię niszy rynkowej określono jako „stosowanie przez przedsiębiorców takiej strategii utrzymania/zdobycia pozycji konkurencyjnej na rynku, która opiera się na unikatowości produktu/ usługi na danym rynku.

Przedsiębiorstwo społeczne to dla biznesu najistotniejszy element systemu ekonomii społecznej z uwagi na możliwą interakcję na rynku. Prowadząc działalność biznesową, jednocześnie realizuje społecznie użyteczny cel, dla którego zostało powołane. W odróżnieniu od firmy wypracowane zyski nie podlegają tu podziałowi, a są w całości przeznaczane na

⁸ E. Leś, *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005, s.44.

⁹ <http://www.terazbiznes.pl/news/1354/nisze-rynkowe-czym-sa-i-jak-je-znalezc> [plik pobrano: 11.03.2014]

¹⁰ B. Pilarczyk, H. Mruk, (red.), *Kompendium wiedzy o marketingu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 80.

¹¹ J. Altkorn, T. Kramer (red.), *Leksykon marketingu*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 165.

¹² *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Raport końcowy*. Opracowanie w ramach projektu systemowego PARP „Proces inwestycyjny i strategię przedsiębiorstw w czasach kryzysu” – poddziałanie 2.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. PARP, Warszawa 2010

rozwój podmiotu oraz działania społecznie użyteczne, z których korzystają pracownicy i społeczność lokalna.

Przedsiębiorstwa społeczne najczęściej starają się wypełniać nisze rynkowe, pozostawione przez przedsiębiorstwa biznesowe, przede wszystkim w obszarze usług. Pozwala to odnosić sukcesy bez negatywnego oddziaływania na już istniejące podmioty i ich pracowników.¹³

Kluczem do sukcesu podmiotów ekonomii społecznej jest spojrzenie na przedsiębiorstwo społeczne jako element szerszej sieci podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych. Włączenie przedsiębiorstw społecznych do istniejących powiązań kooperacyjnych może okazać się dużo stabilniejszą i skuteczniejszą strategią marketingową niż samodzielne poszukiwanie swojego miejsca na rynku. Jednak, aby to było możliwe, niezbędna jest identyfikacja takich sieci i powiązań rynkowych, w które mogą włączyć się przedsiębiorstwa i, co więcej, włączenie to będzie opłacalne zarówno dla samych przedsiębiorstw społecznych, jak i dla pozostałych partnerów w ramach istniejących powiązań kooperacyjnych. Dlatego też jednym z instrumentów zwiększających szanse na zapewnienie trwałych podstaw działania przedsiębiorstwa społecznego jest umiejscowienie go w łańcuchu wartości wytwarzanych na poziomie lokalnym i regionalnym, czyli budowanie jego pozycji na bazie współpracy biznesowej z miejscowymi przedsiębiorcami, samorządem lokalnym i lokalną społecznością.¹⁴

Odnalezienie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby z rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne oraz wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES) stanowi podstawę do wyznaczenia obszarów działalności gospodarczej, w których zasadne jest stymulowanie podejmowania działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES) związanych z realizacją usług publicznych oraz działalnością na otwartym rynku.

Poszukując nisz, w których przedsiębiorstwa społeczne miałyby większe szanse rozwoju, P. Frątczak wymienia kilka charakterystycznych cech, jakimi przedsiębiorstwo społeczne powinno się charakteryzować:

¹³ <http://asbiznesu.pl/kwartalnik/publikacje-z-kwartalnika/temat-numeru/732-od-rywalizacji-do-wspolpracy> [plik pobrano: 12.03.2014]

¹⁴ Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011, s.11.

1. Niezbyt zyskowe

Przedsiębiorstwa społeczne mają większe szanse tam, gdzie przewidywany zysk jest stosunkowo niski. Oczywiście niejedno przedsiębiorstwo społeczne może konkurować na wolnym rynku, w przeciwieństwie do firm komercyjnych, bezpośredni zysk finansowy nie jest w tym przypadku najważniejszy. Z tego też względu, tam, gdzie ten zysk jest niewielki lub go praktycznie nie ma, istnieje szansa dla przedsiębiorstw społecznych. To przede wszystkim działania niszowe, czyli takie, gdzie rynek na planowane usługi jest stosunkowo mały, zaś wykonywane prace nie mogą być zmechanizowane i są pracochłonne.

2. Niskonakładowe

Niewielka stopa zwrotu (zysk) wiąże się często z faktem, iż przedsiębiorstwa społeczne nie mają środków na inwestycje. To nie kapitał, ale pomysł ma kapitalne znaczenie. Dodatkowo przedsiębiorstwa muszą być obarczone stosunkowo niewielkim ryzykiem, szczególnie dla beneficjentów, którzy na takie ryzyko nie mogą sobie pozwolić. Zdobywanie potrzebnego kapitału – zgodnie z ideą spółdzielczości rozbite na wiele osób lub instytucji, zmniejsza to ryzyko. Przedsiębiorstwa rynkowe nie wchodzi w inwestycje, które nie przynoszą wystarczających zysków, szczególnie, jeśli trzeba zaryzykować opłacenie pracy kilku osób w sytuacji, gdy efekt nie jest pewny.

3. Wzajemnościowe

Oparcie się na stosunkach wzajemnych, zarówno wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i w stosunkach z klientami, jest szansą na zapewnienie stałych zleceń. Umożliwienie wszystkim interesariuszom włączenia się w realizowanie wspólnego przedsięwzięcia, danie im poczucia współwłasności i współdecydowania, może spowodować, że koszty przedsiębiorstwa będą niższe, a ono samo rentowniejsze.

4. Specyficzne

Zaletą przedsiębiorstw niszowych jest ich wyjątkowość. Zatrudnianie lub współpraca z osobami wyjątkowymi, jak osoby niepełnosprawne, o burzliwej przeszłości, specyficznych doświadczeniach, może tu być pewnym atutem. Wydobywanie z beneficjentów ich specyficznych umiejętności i ich zastosowanie, jako przewagi przedsiębiorstwa może być dobrym pomysłem. To, co często przeszkadza w realizacji czysto komercyjnego biznesu, może być zaletą przedsiębiorstw społecznych – to klienci wymagający specjalnego traktowania, indywidualnego podejścia (np. przy usługach opiekuńczych).¹⁵

¹⁵ P. Frątczak, *Możliwe obszary ekspansji podmiotów ekonomii społecznej – propozycje rekomendacji*, Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej z sukcesem – projekt promocji dobrych praktyk. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, s. 9-11.

Znaczącym ułatwieniem w procesie tworzenia i rozwijania podmiotów ekonomii społecznej może być wiedza na temat zapotrzebowania na określone usługi i towary w danej społeczności lokalnej. Dlatego też niezbędne jest prowadzenie pogłębionych badań empirycznych ukierunkowanych do uzyskania informacji przez osoby oraz instytucje prowadzące bądź też planujące uruchomienie podmiotów ekonomii społecznej. Należy rozpoznawać takie obszary i rodzaje aktywności gospodarczej, które byłyby możliwe do podjęcia przez osoby wykluczone zamieszkujące daną gminę/powiat/region.

Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na elementy otoczenia PES, które blokują lub ograniczają ich funkcjonowanie. Pierwszą z nich jest brak rozwiązań legislacyjnych, które czynią PES pełnoprawnym podmiotem działalności rynkowej i jednocześnie umożliwiają pełnienie im swojej misji społecznej. Brak tych rozwiązań powoduje także brak rozwiązań wspierających tego typu podmioty, które uwzględniałyby ich dwojaką naturę. W szczególności chodzi tu o dedykowane PES fundusze wspierające ich działalność. Poza brakami kapitału na rozpoczęcie i kontynuowanie działalności brakuje także wsparcia merytorycznego – zaplecza informacji o specyfice danej branży i możliwościach rozwojowych oraz budowania kompetencji biznesowych kadry kierującej PES.¹⁶

Z uwagi na to, że ekonomia społeczna posiada specjalne, unikatowe zalety, które pozwalają przedsiębiorstwom społecznym uzyskiwać sukces, wszystkie branże, obszary oraz formy działania stwarzają możliwość rozwoju ekonomii społecznej. Bowiem w każdym z nich można znaleźć niszę, zdobyć rynkową przewagę.

¹⁶ Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011, s. 8.

Rozdział I

Metodologia badań

1.1 Cel i przedmiot badań

Celem badania było wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES).

Szczegółowe cele badań:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania pracodawców z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z firmami oraz potencjalnych obszarów działalności gospodarczej na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między lokalnym biznesem a PES.

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania JST z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z JST oraz potencjalnych obszarów działalności w ramach usług publicznych na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między JST a PES.

Przedmiotem badań były nisze rynkowe w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych przez samorządy lokalne w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego.

Badanie miało na celu zidentyfikowanie nisz, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. Badanie dostarczyło wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy JST, biznesem lokalnym a PES.

1.2 Problemy badawcze

Główne pytanie badawcze

W jakich branżach i usługach mogą najskuteczniej działać i rozwijać się podmioty ekonomii społecznej w badanym powiecie?

Problemy szczegółowe:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a biznesem są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy pracodawców w danym powiecie na temat PES?
- 4) Czy pracodawcy z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?
- 5) Jakimi, zdaniem przedsiębiorców, istniejące bądź potencjalne obszary działalności gospodarczej na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem a PES?

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a JST są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w danym powiecie na temat PES?
- 4) Czy przedstawiciele JST z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?

- 5) Jakie, zdaniem przedstawicieli JST, istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między JST a PES?

Uzyskane odpowiedzi na tak postawione problemy badawcze stanowiły podstawę do opracowania raportu diagnozującego nisze rynkowe dla podmiotów ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim.

1.3 Zastosowane metody badawcze

W celu uzyskania jak najbardziej wiarygodnych wyników został zastosowany model triangulacji, polegający na wykorzystaniu w toku badań różnych metod, technik oraz źródeł pozyskiwania informacji. Z uwagi na to, iż zjawiska zachodzące w obszarze badawczym są bardzo złożone, należy zbadać je poprzez równoległe użycie różnych metod.

Pojedyncze procedury badawcze obejmują nie tylko wybrane aspekty problematyki, ale również zjawiska irrelevantne, z tego też względu zostały wykorzystane metody badań ilościowo- jakościowe, tym samym uzyskany materiał źródłowy (pierwotny) ma charakter zarówno ilościowy, jak i jakościowy.

W badaniach posłużono się metodą sondażową (metoda ilościowa). Grupą docelową byli przedstawiciele organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawiciele przedsiębiorstw komunalnych. W powiecie ostródzkim rozesłanych zostało 52 kwestionariuszy ankiet, z czego powróciło 15 poprawnie wypełnionych formularzy. Kwestionariusz ankiety umożliwił uzyskanie informacji dotyczących relacji i form współpracy przedsiębiorstw społecznych powiatu ostródzkiego z JST, poziomu wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie ostródzkim na temat PES, a także potrzeb lokalnych, które mogą zaspokajać PES w ramach realizacji zadań publicznych. W dalszej części badań ankietowych starano się uzyskać informacje na temat możliwości podjęcia współpracy JST z terenu powiatu ostródzkiego z PES oraz zdiagnozowanie potencjalnie dostępnych usług z zakresu zadań publicznych, które mogłyby być dostępne dla przedsiębiorstw społecznych. W końcowej części ankiety zbadano obszary, w jakich samorządy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES z uwzględnieniem przewidywanych trudności, które mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między

JST a PES. Podobne kwestionariusze zastosowano także w badaniu relacji PES - przedsiębiorstwa komunalne.

W badaniu posłużono się również techniką indywidualnego wywiadu pogłębionego. Technika ta polega na przeprowadzeniu z respondentami pogłębionej rozmowy, podczas której dokonywana jest eksploracja wyznaczonych obszarów badawczych oraz określenie przyczyn zjawisk stanowiących przedmiot zainteresowania. Wywiady odbywały się osobiście, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowił scenariusz IDI obejmujący ogólne i uszczegółowione pytania badawcze. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy ich dane nie są udostępniane w raporcie. Łącznie przeprowadzono 3 indywidualne wywiady z osobami, które zostały wytypowane przez Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie. Badaniem zostali objęci przedstawiciele:

- jednostki samorządu terytorialnego (pracownik OPS),
- Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT,
- Centrum Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Ostródzie.

. Narzędziem wspomagającym podczas prowadzenia wywiadu była lista dyspozycji (załącznik nr 3).

W dniu 27 listopada 2013 roku zorganizowano seminarium nt. *Nisze rynkowe JST w powiecie ostródzkim*. Ważnym celem seminarium było zidentyfikowanie nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby znaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

Podczas seminarium przedstawicielka Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie przeprowadziła mini-wykład pt. „Ekonomia społeczna: w poszukiwaniu nisz zatrudnienia – perspektywy i dylematy”.

W dalszej części seminarium poprowadzono badania fokusowe z zaproszonymi przedstawicielami JST oraz przedstawicielami lokalnego biznesu z badanego powiatu.

Badanie to miało charakter jakościowy. Zostało przeprowadzone metodą *focus group interview* (FGI)¹⁷, którą – w kontekście stawianych kwestii problemowych – uznano za metodę najbardziej adekwatną. Przeprowadzono jedną sesję fokusową trwającą ok. 2 h 05.min. Łącznie w badaniu focusowym uczestniczyło 10 osób reprezentujących następujące instytucje: Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie, Powiatowe Centrum Pomocy

¹⁷ *Focus group interview* (badania fokusowe) to metoda badawcza polegająca na zbieraniu danych w czasie wspólnej pracy w grupie i dyskusji na dany temat. Podczas takiego badania spotyka się niewielka grupa, licząca od 5 do 15 osób (grupa powinna być na tyle mała, żeby każda z osób miała możliwość podzielenia się swoimi opiniami, i jednocześnie na tyle duża, aby umożliwić współdziałanie i zapewnić różnorodność omawianych doświadczeń), które rozmawiają na określony temat opierając się na swoich doświadczeniach.

Rodzinie, Urząd Miasta (Radny UM będący jednocześnie właścicielem zakładu tapicerki), przedstawicielka Wydziału Geodezji i Gospodarki Przestrzennej Urzędu Miasta w Ostródzie, Urząd Miasta w Miłomłynie, pracownik socjalny Domu Pomocy Społecznej dodatkowo prowadzący spółdzielnię socjalną oraz Zarząd Przedsiębiorstwa Oczyszczania w Morągu. Scenariusz tego badania stanowi załącznik nr 2.

Do realizacji badań wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

1. Scenariusz wywiadu fokusowego z zaproszonymi przedstawicielami przedsiębiorstw lokalnych oraz JST badanego powiatu.
2. Kwestionariusz ankiety skierowany do przedstawicieli organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych. W module badawczym wykorzystano ankiety rozprowadzane.
3. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego IDI

Z uwagi na niski odsetek poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet w trakcie badań zdecydowano, że dane zostaną uzupełnione o indywidualne wywiady pogłębione.

Wybór metody jakościowej pozwolił uzyskać szerszy kontekst badań, bardziej szczegółowe informacje dotyczące podjętej problematyki, a w praktyce – nową perspektywę badawczą.

1.4 Charakterystyka terenu badań

Powiat ostródzki utworzony został w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej, należy do podregionu elbląskiego zajmując zachodnią część województwa warmińsko-mazurskiego o powierzchni blisko 1770 km². Od północy sąsiaduje z powiatem Elbląskim i Lidzbarskim, od wschodu – z Olsztyńskim, od południa - z Działdowskim, a od zachodu - z Iławskim. Pod względem wielkości jest 22 powiatem w Polsce.

Obszar powiatu zamieszkuje 107 385 mieszkańców. Miasto Ostróda jako siedziba powiatu zajmuje powierzchnie 14,15 km² i liczy 34 058 mieszkańców, co stanowi około 31 % mieszkańców powiatu¹⁸.

Biorąc pod uwagę wielkość powierzchni powiatu na 1 km² powierzchni przypada średnio 61 osób, co w skali całego województwa warmińsko-mazurskiego jest wynikiem przeciętnym. W poszczególnych częściach terytorium zajmowanego przez powiat ostródzki gęstość zaludnienia jest dosyć zróżnicowana. Zdecydowanie największa koncentruje się

¹⁸ Dane Urzędu Statystycznego w Olsztynie za rok 2011.

wokół głównych ośrodków miejskich: Ostróda i Morąg, natomiast dużo mniejsza jest w gminach Łukta i Dąbrowno.

Najliczniejszą grupę mieszkańców stanowią ludzie w wieku produkcyjnym, tj. osoby w przedziale wiekowym 20-65 lat – 63,6 %. Drugą pod względem liczności jest populacja dzieci i nastolatków (0-19 lat) – 23,2 % ogółu ludności powiatu. Natomiast najmniej liczną grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, których odsetek liczy się na 13,2 %¹⁹.

W końcu grudnia 2012 roku w rejestrze REGON województwa w roku 2012 wpisanych było 119 913 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Znaczną większość podmiotów wpisanych do rejestru REGON stanowiły jednostki sektora prywatnego (95,3%).²⁰ W powiecie ostródzkim było 8 194 podmioty gospodarki narodowej wpisanych w rejestrze REGON. Pod względem ilości istniejących podmiotów gospodarki badany powiat plasuje się na trzecim miejscu w województwie warmińsko-mazurskim.

Problemy rynku pracy w powiecie ostródzkim, objawiają się niedostateczną liczbą miejsc pracy, prowadząc do obniżenia standardu życia ludności. Długotrwałe pozostawanie bez zatrudnienia ogranicza szanse na podjęcie pracy, przyczynia się do ubożenia ludności, a nawet prowadzi do wykluczenia społecznego.

Ważną cechą charakteryzującą bezrobocie w powiecie ostródzkim jest tzw. *bezrobocie strukturalne*. Na rynku pracy zauważa się wzrost znaczenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia. Umiejętności zawodowe oraz czynniki osobowościowe są głównym kryterium stosowanym przy rekrutacji pracowników. Znaczna część osób bezrobotnych, kształcona i zdobywająca doświadczenie w warunkach dawniej funkcjonujących przedsiębiorstw, nie odpowiada wymaganiom aktualnego rynku pracy²¹.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy, w badanym powiecie w styczniu 2014 r. poziom bezrobocia wyniósł 25,0%²².

1.5 Sytuacja podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu ostródzkiego

Według bazy organizacji pozarządowych na terenie powiatu ostródzkiego istnieje 258 organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji (nie uwzględniając uczniowskich klubów

¹⁹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ostródzkim do 2013 r., s.6.

²⁰ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie warmińsko – mazurskim w 2012 r., WUP Olsztyn, kwiecień 2013, s.7.

²¹ Strategia Rozwoju Powiatu Ostródzkiego, s. 13-14.

²² <http://www.gizycko.pup.gov.pl/62.stopa-bezrobocia.html>, [plik pobrano: 15.03.2014]

sportowych). Dane pochodzą z bazy NGO Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych w Ostródzie, która została zweryfikowana na podstawie Krajowego Rejestru Sądowego ze strony internetowej <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu>.

Najwięcej podmiotów trzeciego sektora jest zarejestrowanych na terenie miasta oraz gminy Ostróda – 50%. Drugim największym skupiskiem organizacji pozarządowych jest miasto i gmina Morąg – 22%. Najmniej – po 3,5% w gminach Łukta, Miłomłyn i Grunwald.

Działalność gospodarczą prowadzi 19 organizacji pozarządowych, z czego aż 13 jest na terenie gminy Ostróda, 3 jest w gminie Morąg, jedna w Miłakowo, jedna w Łukta i jedna w Grunwaldzie. Jedyne 35 spośród 258 organizacji na statut organizacji pożytku publicznego. Pracownicy Centrum Organizacji Pozarządowych próbowali weryfikować, jakiego rodzaju działalność jest prowadzona, niemniej jednak z uwagi na to, że z organizacjami praktycznie nie ma kontaktu. Centrum Organizacji Pozarządowych w najbliższym czasie planuje zorganizować spotkanie i szkolenie motywacyjne dla najsłabiej działających organizacji, podczas którego będą one wspierane i zachęcane do dalszych, intensywnych działań.

Na terenie powiatu funkcjonuje jedna Spółdzielnia Socjalna ZWIASTUN, która powstała w ramach projektu „Biznes nie jest dla wybranych”, realizowanego przez Fundację Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT z Ostródy w partnerstwie z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych dotacyjnego Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT w 2012. Spółdzielnia zajmuje się głównie świadczeniem usług opiekuńcze i jest dużym wsparciem dla Ośrodków Pomocy Społecznej w Gminie Dąbrówno i Grunwald.

W powiecie działa też tylko jedno Centrum Integracji Społecznej prowadzone przez Polski Komitet Pomocy Społecznej, Zarząd Rejonowy w Ostródzie. Swoim działaniem obejmuje uczestników z terenu gminy Ostróda, Grunwald i gminy Małdyty. Działania CIS-u skupiają się na aktywizacji zawodowej mężczyzn, świadczeniu usługi opiekuńczych, pracach budowlanych oraz pracach porządkowych kobiet przy utrzymaniu zieleni. Ponadto CIS prowadzi zajęcia finansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS, w których uczestniczą osoby z terenów: Gminy miejskiej Ostróda, Gminy wiejskiej Ostróda, Gminy Grunwald, Gminy Małdyty. W ramach programu uczestnicy wykonują pracę w zamian za świadczenie integracyjne wynoszące 100 % zasiłku dla bezrobotnych oraz zdobywają nowe umiejętności zawodowe.²³

Do lutego 2013 istniał Klub Integracji Społecznej prowadzony przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostródzie (w ramach projektu współfinansowanego z

²³ Raport otwarcia - analiza podmiotów i systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim, s. 26

Europejskiego Funduszu Społecznego). W okresie od marca 2011 r. do lutego 2013 r., Klub Integracji Społecznej brał udział w Projekcie „Miejsko-Gminny Klub Integracji Społecznej w Ostródzie” współfinansowanego z EFS w ramach PO KL 2007 – 2013. W projekcie uczestniczyło 72 osoby: 36 z Miasta i 36 z Gminy Ostróda.

Zajęcia Klubu Integracji Społecznej (KIS) prowadzone były z zakres: ekonomii społecznej, warsztatów motywacyjnych, poszukiwania pracy, przedsiębiorczości oraz warsztatach komputerowe. Po zakończonym projekcie, z uczestników zawiązała grupa inicjatywna, która złożyła dokumenty rejestracyjne do Działdowskiej Agencji Rozwoju na utworzenie Spółdzielni Socjalnej, ale z uwagi na brak wymaganej liczby osób tj. członków-założycieli, nie zawiązała się ta spółdzielnia. Od marca 2013 działalność M-GKIS została zawieszona.

W Morągu przy TPD utworzono Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej UL. Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej „UL” powstał w ramach projektu Towarzystwa Przyjaciół Dzieci realizowanego w partnerstwie z Gminą Morąg, współfinansowany jest ze środków Warmińsko – Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie oraz Starostwa Powiatowego w Ostródzie.

W Klubie organizowane są warsztaty:

- tańca z ogniem,
- kabareciarsko – teatralne,
- zajęcia multimedialne,
- wokale i emisja głosu,
- zajęcia sportowe oraz spotkania z psychologiem, socjoterapeutą i doradcą zawodowym.

Na terenie powiatu istnieją również dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej. W Ostródzie WTZ prowadzony jest przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, drugi Warsztat Terapii Zajęciowej znajduje się w Morągu i prowadzony jest przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Warsztaty Terapii Zajęciowej realizują zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej. Działania te zmierzają do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, niezbędnych do możliwie samodzielnego i aktywnego życia. Stwarza on osobom niepełnosprawnym z upośledzeniem uniemożliwiającym aktualnie podjęcie pracy, możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej przez terapię zajęciową.

W Warsztacie Terapii Zajęciowej w Ostródzie funkcjonuje:

- 10 pracowni: stolarska, gospodarstwa domowego, plastyczna, komputerowa, fotograficzna, tkacko-hafciarska, krawiecko-dziewiarska, konserwacyjno-remontowa, grupa terapeutyczna, ceramiczna

- Biuro Doradztwa Zawodowego,
- grupa muzyczna "Da Capa Al Fine",

Uczestnicy biorą udział w zajęciach logopedycznych, doradztwa zawodowego, społecznych, psychologicznych, kinezyterapeutycznych i zajęciach grupy teatralnej "Przebudzeni".

Z kolei WTZ w Morągu został utworzony w grudniu 2003 roku. Warsztat prowadzi rehabilitację społeczną i zawodową 35 uczestników, którzy rekrutują się z czterech gmin powiatu ostródzkiego: Morąg, Małdyty, Miłakowo, Łukta. Uczestnikami są osoby, które ukończyły 18 r. ż., a nie przekroczyły 45 r. ż. (ale jeśli jest taka konieczność mogą być to osoby starsze), z niepełnosprawnością intelektualną, posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności ze wskazaniem do uczestnictwa w terapii zajęciowej.

Zajęcia w warsztacie odbywają się przez cały rok, nie dłużej niż 7 godzin dziennie i 35 godzin tygodniowo, z wyłączeniem przerwy urlopowej, która przypada w okresie letnim.

Niepełnosprawni uczestniczą w terapii w siedmiu pracowniach:

- gospodarstwa domowego,
- krawieckiej,
- komputerowej,
- plastycznej,
- stolarskiej,
- rzeźby
- remontowo – modernizacyjnej.

Raz w roku uczestnicy zmieniają pracownie, jest to zależne od ich predyspozycji, a decyzję o tym podejmuje rada programowa, którą tworzą pracownicy. Celem zmiany pracowni jest to, by osoba niepełnosprawna nabrała zróżnicowanych umiejętności. Podopieczni otrzymują miesięcznie środki pieniężne do tzw. "treningu ekonomicznego", dzięki któremu mają możliwość rozwoju umiejętności rozplanowania osobistych wydatków

Na terenie powiatu ostródzkiego realizacją zadań z zakresu pomocy społecznej zajmują się miejskie ośrodki pomocy społecznej: w Ostródzie i Morągu, Miłakowie, miejsko-gminny w Miłomłynie oraz gminne ośrodki pomocy społecznej: w Ostródzie, Grunwaldzie, Łukcie i Małdytach. Ośrodki Pomocy Społecznej w ramach projektów systemowych prowadzą działania zmierzające do aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Na obszarze powiatu działa również Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Obszar działania PCPR jest bardzo szeroki. Podstawą jest działalność w kwestii rozwiązywania problemów społecznych dotyczących: dzieci i młodzieży, osób w starszym wieku. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie wykonując zadania Powiatu Ostródzkiego na rzecz pomocy osobom niepełnosprawnym. Przy PCPR w Ostródzie działa Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Do podstawowych zadań Zespołu należy:

- ustalanie niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności,
- wydawanie legitymacji osobom niepełnosprawnym.

W powiecie funkcjonuje Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie a jego filia znajduje się w Morągu. Jako publiczna instytucja rynku pracy, PUP realizuje zadania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Jedną z form pomocy oferowanej przez PUP w Ostródzie są spotkania w ramach tak zwanego „Klubu Pracy”. Celem zajęć jest zdobycie umiejętności efektywnego poruszania się po obecnym rynku pracy, przygotowania dokumentów aplikacyjnych, autoprezentacji oraz prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej. Ważnym elementem funkcjonowania Klubu jest udzielanie psychicznego wsparcia poprzez kształtowanie pozytywnego myślenia oraz budowanie motywacji i poczucia własnej wartości.

Także w powiecie istnieje Ochotniczy Hufiec Pracy w Ostródzie, który wykonuje zadania Państwa w zakresie zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży, a także zadania w zakresie jej kształcenia i wychowania. Od 1 maja 2009 r. OHP realizują w całej Polsce projekt systemowy współfinansowany ze środków UE w ramach EFS – Priorytet I Działanie 1.3. Nazwa projektu to „OHP jako realizator usług rynku pracy”. W ramach projektu na terenie całego kraju jest tworzona sieć działających komplementarnie Młodzieżowych Centrów Kariery (MCK), Punktów Pośrednictwa Pracy (PPP) i Ośrodków Szkolenia Zawodowego (OSZ). W wyniku tych działań zwiększa się dostęp młodzieży do usług z zakresu poradnictwa i informacji zawodowej, pośrednictwa pracy i szkoleń. Usługami objęte są osoby w wieku 15-25 lat, zagrożone wykluczeniem społecznym, zgłaszające się indywidualnie lub zgłoszone przez inne podmioty (np. szkoły, UP, NGO, OPS).

- bezrobotne lub poszukujące pracy o zróżnicowanym poziomie wykształcenia i kwalifikacji (lub bez kwalifikacji), wymagające wsparcia na rynku pracy;
- uczniowie, absolwenci przygotowujący się do wejścia na rynek pracy, potrzebujący wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy i szkolenia zawodowego;

- zagrożone wykluczeniem społecznym, zaniedbane wychowawczo o zmniejszonych szansach życiowych, pochodzące ze środowisk niedostosowanych społecznie. Projekt trwa do połowy czerwca 2014 roku.²⁴

²⁴ Podrozdział opracowano na podstawie: *Diagnoza stanu ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim – raport z badań*, OWIES, Elbląg 2013; Raport otwarcia IPS - analiza podmiotów i systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim

Rozdział II

Analiza wyników badań własnych

2.1 Raport z badania fokusowego

Spotkanie focusowe odbyło się 27 listopada 2013 roku w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie przy ul. Jana III Sobieskiego 9. Wywiad fokusowy przeprowadzony był w formie dyskusji skoncentrowanej wokół identyfikacji nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby odnaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele zarówno władz lokalnych, Powiatowego Urzędu Pracy, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, jak również reprezentanci II sektora tj. Zarządu Przedsiębiorstwa Oczyszczania w Morągu, lokalnego zakładu produkcyjno-usługowy, a także założyciele-członkowie spółdzielni socjalnej.

Zaletą tego badania była swobodna i przede wszystkim dobrowolna dyskusja, oparta na własnej wiedzy, doświadczeniu zawodowym zaproszonych przedstawicieli JST, biznesu i spółdzielni socjalnych. Zogniskowany wywiad grupowy utrwalony został na rejestratorze dźwiękowym (dyktafonie).

Dyskusja prowadzona była przez moderatora. Scenariusz zawierał jedynie ważne kwestie problemowe, których poruszenie było niezbędne. Każdy z uczestników badania posiadał nieskrępowaną możliwość zaprezentowania swoich poglądów. Czas badania mieścił się w 2h 05 minut. Szczegółowy zapis przebiegu spotkań zawiera transkrypcja z badania, która stanowi odrębny dokument będący podstawą niniejszego opracowania. W trakcie transkrypcji wypowiedzi respondentów nie podlegały żadnym poprawkom, jedynie podczas redakcji raportu zostały poddane niezbędnej adiustacji (usunięcie oczywistych pomyłek językowych, powtórzeń itp.), co ułatwia ich lekturę. Uczestników badania zapewniono o anonimowości badań. Opinie wyrażone przez nich zostały przedstawione w taki sposób, że przyporządkowanie ich do poszczególnych osób, a nawet instytucji jest praktycznie niemożliwe. Funkcję moderatora pełniła dr Majka Łojko – adiunkt Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Na początku badania fokusowego uczestnicy spotkania otrzymali pytanie „rozgrzewkowe”, które miało dwie zasadnicze funkcje. W pierwszej kolejności służyło rozluźnieniu atmosfery, wzajemnemu poznaniu się i większemu otwarciu się uczestników. Miało też uzmysłowić biorącym udział w fokusach, że czymś naturalnym jest posiadanie

i prezentowanie swoich opinii, zaś badania fokusowe są ukierunkowane na ich wychwytywanie, nie zaś marginalizowanie.

Dyskusja dotyczyła perspektyw, możliwości, a także zasadności tworzenia przedsiębiorstw społecznych, których powołanie mogłoby przyczynić się do ograniczenia marginalizacji i wykluczenia społecznego wśród mieszkańców powiatu ostródzkiego. Z kolei, jeśli chodzi o zakres badań, dotyczyły dotychczasowej działalności jednostek samorządu terytorialnego i II sektora gospodarczego, tj. przedsiębiorstw prowadzących lokalną działalność gospodarczą. Celem spotkania była próba odnalezienia, określenia, wytypowania obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby się rozwijać podmioty ekonomii społecznej, a także wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe było zagospodarowanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej.

Jako pozytywne zjawisko należy ocenić fakt, iż większość osób biorących udział w badaniu potrafiła zidentyfikować funkcjonujące w ich obszarze podmioty ekonomii społecznej. Najczęściej wymieniane były fundacje, stowarzyszenia oraz spółdzielnie socjalne.

Z uwagi na to, że jednostki samorządu terytorialnego mają obowiązek współpracy i wspierania organizacji pozarządowych; w tym przedsiębiorstw społecznych (taki obowiązek nakłada na nie *ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*), uczestnicy spotkania fokusowego zostali poproszeni o określenie zakresu dotychczas podejmowanej współpracy, a także relacji pomiędzy JST, lokalnym biznesem i przedsiębiorstwami społecznymi.

Jeden z rozmówców - przedstawiciel instytucji wsparcia społecznego, jako pierwszy podzielił się, własnym doświadczeniem w tym obszarze. Zauważył, iż w środowisku lokalnym jest totalna ignorancja ze strony władz samorządowych w zakresie współpracy z nowo tworzącymi się przedsiębiorstwami społecznymi. Rozmówca przyznał: *umówiliśmy się na przykład na spotkanie z radnymi z jednej gminy. Chcieliśmy właśnie przedstawić się, że istniejemy, co będziemy robić, w jakich funkcjach działać no i okazało się, że z całej rady, która była akurat zgromadzona, trzy osoby tylko załapały, o co chodzi. Ale to może nie tylko moja wina, że źle przedstawiłem to, ale chodziło o nastawienie. Trzy osoby chciały słuchać, reszta była nastawiona bardzo drwiąco, jakaś tam spółdzielnia sobie powstała...Także trochę byłem zawiedziony tym nastawieniem ze strony urzędu... Znaczący nie urzędu, bo to nie urząd tylko samorządowcy, gdzie wydawałoby się, że każdemu z samorządowców powinno zależeć na każdym miejscu pracy, no a tutaj tego nie było. I jednak jeszcze cały czas chyba brakuje właśnie świadomości, czym jest właściwie ekonomia społeczna, bo w urzędach też często się*

spotykam z takim dystansem, właśnie że o dopóki trwa projekt będzie spółdzielnia istniała. Znaczący my teraz już możemy pokazać, że projekt się skończył i nadal trwamy, chcemy się rozwijać, ale gdzieś jest coś w mentalności nastawienia do spółdzielni socjalnych (cyt.).

W ocenie rozmówców, w województwie warmińsko-mazurskim nie ma przykładów dobrych praktyk w zakresie spółdzielczości socjalnej, na przestrzeni ostatnich lat wiele z nich upadło. W związku z tym należałoby najpierw tworzyć takie spółdzielnie, które mogłyby pokazać dobre wzorce, *można fajnie działać, można współpracować naprawdę na wielu polach i dopiero na tym zacząć budować jakąś taką przyszłość tej ekonomii społecznej (cyt.)*

Badani zwrócili uwagę na to, że przedsiębiorstwa społeczne powinny być lepiej/wyraźniej promowane w środowisku lokalnym. Jednakże przedstawiciel spółdzielni socjalnej przyznał, że istniejące w powiecie PES nie koncentrują swoich działań wyłącznie na promocji w środowisku lokalnym – promocja nie stanowi priorytetu ich działalności - bardziej skupieni są poszukiwaniu środków finansowych na rozwój instytucji społecznych, *nie robimy żadnych kampanii, nie nagłaśniamy tego zbyt mocno, po prostu działamy. Ale staramy się uczestniczyć, jeżeli są jakieś spotkania, jest okazja podzielenia się, staramy się uczestniczyć (cyt.).*

Działania powstających PES są w dużej mierze uzależnione od tego, jak jest opracowany statut danego podmiotu. Ważne jest, by tworzony statut był na tyle elastyczny, iż w różnych okolicznościach/sytuacjach/działaniach można go zastosować. Powstające spółdzielnie socjalne nie zakładają z góry działań podejmowanych na zasadach konkurencji dla istniejących przedsiębiorców (z taką opinią niejednokrotnie spotykają się ze strony lokalnych pracodawców), ale chodzi przede wszystkim o wchodzenie w kooperację i współpracę głównie w podwykonawstwie.

Rozmówcy są zgodni, co do tego, że nie należy stwarzać poczucia zagrożenia dla przedsiębiorców, że pojawia się konkurent - a jest nim spółdzielnia socjalna, która posiada dotację i jest jej łatwiej w pozyskiwaniu zleceń. Badani wychodzą z założenia, że ścieżka rozwoju ekonomii społecznej powinna być kooperantem dla firm istniejących, wsparciem, otwarciem nowej ścieżki w ramach współpracy, a nie konkurencji. *Gdyż nie o konkurencję chodzi, a bardziej o utworzenie miejsc pracy, w podmiotach ekonomii społecznej (cyt.)*

Podczas dyskusji fokusowej nt. lokalnego rynku pracy i jego uwarunkowań, respondenci zgodzili się, co do tego, że obecnie rynek pracy jest jednym z naturalnych obszarów działania dla podmiotów ekonomii społecznej, stąd też istotnym było wskazanie funkcji, jakie pełnić mogą te podmioty w przeciwdziałaniu bezrobociu w powiecie ostródzkim.

Jeden z uczestników ocenił, że ekonomia społeczna z punktu widzenia rynku pracy może zaproponować osobom, które nie mają szans na zatrudnienie na otwartym rynku pracy możliwość nabycia kompetencji oraz umiejętności ułatwiających znalezienie oraz utrzymanie pracy. Czynnikiem odróżniającym podmioty ekonomii społecznej od innych pracodawców jest to, iż często oferują elastyczne formy zatrudnienia, obejmujące np. pracę w niepełnym wymiarze. Jest to szczególnie istotne dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, dla których korzystne jest stopniowe wchodzenie na rynek pracy. Świadczenie usług takich, jak szkolenia, poradnictwo, pośrednictwo itp., ma umożliwić osobom z grup defaworyzowanych uzyskanie kwalifikacji i kompetencji pozwalających na zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Badani są zgodni, co to tego, że podmioty ekonomii społecznej posiadają duży potencjał w zakresie przeciwdziałania bezrobociu. W przyszłości sektor ekonomii społecznej może oferować usługi w zakresie aktywizacji zawodowej, a także generować nowe miejsca pracy dla osób będących w najtrudniejszej sytuacji życiowej. Nowo tworzące się przedsiębiorstwa społeczne mogą stosunkowo łatwo i przy niedużych nakładach aktywizować osoby nieaktywne zawodowo (*spółdzielnia może dostać nawet do stu tysięcy, jeśli korzysta ze środków unijnych na rozpoczęcie swojej działalności (...) mogą takie środki pozyskać na wszystko tak naprawdę, co jest jej potrzebne do rozpoczęcia działalności gospodarczej (cyt.)*). Może się to dokonywać zarówno przez integracyjne zatrudnienie, jak i dostarczanie usług, które generują kapitał społeczny oraz podnoszą i pobudzają kapitał ludzki. Działania te nie powinny mieć na celu zastępowania lokalnego biznesu, czy też dublowania działalności JST, a jedynie rozszerzenie usług świadczonych przez te dwa sektory. Przedsiębiorstwa społeczne mogą stanowić uzupełnienie lub alternatywę wobec otwartego rynku pracy – wkraczając w te obszary, które dla rynku są nieatrakcyjne lub niedostępne.

Przedsiębiorstwa społeczne, działając na otwartym rynku pracy (a więc w warunkach ekonomicznej konkurencji), podlegają tym samym zasadom, co firmy komercyjne: muszą więc pozyskać i utrzymać odbiorców swoich towarów lub usług, zapewnić sobie zyski i utrzymać płynność finansową. Rodzaj działalności i sposób jej prowadzenia przekłada się na kondycję finansową przedsiębiorstwa. O ile efekty społeczne jego funkcjonowania są szybko zauważalne, to efekty ekonomiczne, przekładające się na wynik finansowy, przedstawiają się dużo gorzej.

Zdaniem badanych większość spółdzielni swój budżet konstruuje w oparciu o dwa źródła: dotacje, granty, refundacje, czyli środki niezwiązane bezpośrednio z działaniami rynkowymi oraz środki uzyskane z działalności biznesowej, komercyjnej.

Według badanych nie należy oczekiwać spektakularnych efektów, że przedsiębiorstwa społeczne rozwiążą problem bezrobocia poprzez tworzenie miejsc pracy i stabilizację zatrudnienia. Mogą one (PES) jednak wspierać osoby bezrobotne, aktywizować te grupy społeczne, które są np. zbyt „trudnymi” pracownikami dla przedsiębiorstw prywatnych.

Współpraca między samorządem a sektorem ekonomii społecznej nie powinna ograniczać się do wsparcia, czy relacji klient-dostawca usług i towarów. Przedsiębiorcy społeczni często dysponują wysokimi kompetencjami i wiedzą, z której samorząd może skorzystać przy tworzeniu dokumentów strategicznych. Podczas dyskusji o strategiach zatrudnienia przedsiębiorcy społeczni powinni występować zarówno jako organizacja, która ma bliski kontakt z osobami bezrobotnymi, a także jako lokalny pracodawca a zarazem podmiot realizujący zadania zlecane przez samorząd w zakresie rynku pracy.

Zdaniem badanych powstające PES mogą do pewnego stopnia kreować rzeczywistość poprzez udział w tworzeniu lokalnych partnerstw oraz zespołów zajmujących się sprawami ekonomii społecznej. Może to prowadzić do wzrostu zainteresowania opisywanym zagadnieniem lokalnych władz i uczynić wsparcie ekonomii społecznej stałym punktem polityki danego samorządu. Do tego celu niezbędne jest wykazanie korzyści, jakie samorząd uzyska pod względem społecznym i ekonomicznym poprzez np. zlecenie lub kupowanie usług od podmiotów ekonomii społecznej. Mogą to być usługi opiekuńcze, edukacyjne lub o charakterze użyteczności publicznej, np. związane z utrzymaniem czystości na terenie gminy. Bez względu na rodzaj działań podejmowanych przez podmioty ekonomii społecznej będą one w większości przypadków zbieżne z celami pracy ośrodków pomocy społecznej, ponieważ będą prowadzić do przeciwdziałania wykluczeniu i aktywizacji mieszkańców danej gminy.

Istotnym czynnikiem jest także promocja przedsiębiorczości społecznej wśród lokalnych przedstawicieli sektora prywatnego. Działania takich podmiotów muszą być postrzegane nie, jako potencjalna konkurencja, ale sposób na zagospodarowanie tych segmentów rynku, które z różnych przyczyn nie są objęte zainteresowaniem właścicieli prywatnych firm. Bez wątpienia, nie wyklucza to sytuacji, w których może dochodzić do konfliktu interesów, ale zazwyczaj obszary działań obu grup nie są zbieżne. Sektor prywatny w coraz większym stopniu zwraca także uwagę na kreowanie wizerunku firmy odpowiedzialnej społecznie, która oprócz działalności czysto biznesowej angażuje się w akcje wspierające osoby lub grupy wymagające pomocy. Postrzeganie działań z obszaru ekonomii społecznej może z powodzeniem wpisać się w ten nurt.

Potencjalni odbiorcy takiego wsparcia muszą mieć dostęp do pełnej informacji z zakresu ekonomii społecznej i tworzonych przez nią możliwości. W dobie powszechnej informatyzacji taki postulat wydaje się wyjątkowo łatwy do zrealizowania. Ośrodki pomocy społecznej mogą umieszczać materiały z tego zakresu na swoich stronach internetowych lub stosować ogłoszenia w formie plakatów oraz ulotek. Zainteresowani klienci uzyskaliby szczegółowe dane na temat lokalnych przedsięwzięć dotyczących ekonomii społecznej w toku rozmowy z przeszkoloną w tym zakresie kadrą ośrodka. Takie rozwiązanie służyłoby także postrzeganiu ośrodków pomocy społecznej, jako jednostek bezpośrednio związanych z realizacją tego typu zadań. Klient zyskiwałby poczucie spójności i ciągłości podejmowanych działań.

Przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, poproszeni o podzielenie się własnymi doświadczeniami nt. współpracy z istniejącymi pomiotami ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim twierdzą, że taka współpraca jest ograniczona, i nie ma potrzeby podejmowania takich działań, gdyż nie ma wyznaczonego pola do tej kooperacji. GOPS są jednostkami bezpośrednio podległymi pod samorządy gminne, i z tego poziomu ewentualnie jest nawiązywana współpraca w gminach.

Ważne, w ocenie respondentów jest podejmowanie działań w oparciu o projekty systemowe. Realizacja takich projektów może przyczynić się do zmotywowania ludzi do tworzenia własnej działalności na zasadach tworzenia spółdzielni socjalnych. *To, co nas jakby zbliża do spółdzielczości socjalnej to jest to, co powiedziałem od razu na początku przedstawiając się, że prowadzimy projekty... W jednym z projektów mamy takie ciche założenie, że chcielibyśmy w ramach tego nakręcić ludzi uczestniczących w tym naszym projekcie, żeby jednak weszli w spółdzielnię socjalną i tutaj na tym polu współpracujemy właśnie z inkubatorem. Może coś z tego wyjdzie... Może efekt końcowy będzie taki, że dzięki naszej pracy ta spółdzielnia się wykreuje i ona powstanie. Z poziomu z kolei jakby zadań, ogólnie skupionych przy pomocy społecznej (cyt.)*

Zdaniem badanych aktywizacja osób i grup wykluczonych społecznie realizowana jest przede wszystkim w oparciu o projekty socjalne, w tym także o projekty systemowe współfinansowane przez Unię Europejską. Ocena skuteczności i efektywności realizowanych projektów systemowych jest różna. Dla wielu ośrodków pomocy społecznej w powiecie, projekty te są jedyną szansą na realizowanie modelu aktywnej polityki społecznej, przede wszystkim z uwagi na brak dostatecznych środków finansowych na działania wykraczające poza sferę ratownictwa i zabezpieczenie elementarnych potrzeb bytowych. Pojawiły się jednak także głosy, że realizowane projekty nie służą tak naprawdę aktywizacji klientów i nie

przyczyniają się do ich włączania w główny nurt życia społecznego. W opinii części badanych, realizowane projekty zwiększają jedynie roszczeniowe postawy klientów, którzy tak naprawdę nie chcą zmienić swojego położenia.

W dalszej części dyskusji ukierunkowano się na poszukiwanie nisz rynkowych, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. Jeden z badanych zwrócił uwagę na problematykę demograficznego starzenia się społeczeństwa, która wyraża się większym udziałem osób starszych w społeczeństwie, pociąga to za sobą wiele problemów m in.; zwiększenie obciążenia systemu ochrony zdrowia kosztami opieki nad tą grupą ludności; potrzebą pomocy w organizacji życia i zaspokajaniu potrzeb nie tylko tych osób starszych. *Będziemy mieli potrzeby w zabezpieczeniu osób starszych poprzez usługi, różnego rodzaju poprzez opiekuńczych w środowisku ich tak zwanym domowym, poprzez usługi instytucjonalne, czyli poprzez domy pomocy czy rodzinne, czy te większe samorządowe (cyt.).*

Starzenie się społeczeństwa powoduje wzrost nakładów finansowych związanych z zapewnieniem właściwej opieki i jakości życia tej grupie świadczeniobiorców. Ze względów społecznych i ekonomicznych korzystniejsze jest przedłużanie aktywności tych osób oraz udzielanie wsparcia w miejscu zamieszkania, zamiast kierowania do placówek takich jak domy pomocy.

Aktualnie realizacja usług opiekuńczych jest zadaniem samorządów, opieka nad osobą chorą, niepełnosprawną realizowana przez domy pomocy społecznej jest działalnością powiatową.

Ewentualną niszę dla powstawania PES rozmówcy dostrzegają w zabezpieczeniu potrzeb osób starszych. Spółdzielnie socjalne mogłyby oferować realizację różnego rodzaju usług opiekuńczo- pielęgnacyjnych w domu podopiecznego.

Inną propozycją niszową jest tworzenie i prowadzenie przez PES lokalnych domów pomocy społecznej; *tym jest jakaś metoda (...) jeżeli gmina ma potrzebę, a wręcz przymus umieszczenia osoby w domu pomocy społecznej to ma pewne spektrum do wyboru, czy to będzie rodzinny dom w miarę blisko, czy to będzie dom pomocy, ale już dość dalej, bo większa jednostka, specjalizacja... typu dom pomocy społecznej dla psychicznie chorych, ośrodek dla umysłowo chorych, niepełnosprawnych, starszych. Tu będzie sobie wybierał dokonując też selekcji wartościowych, czyli kosztów pobytu tego swego podopiecznego, mieszkańca z tym, że w domu pomocy społecznej. Ale ja zauważam w tym taką, jaką niszę, że jest szansa (cyt.).*

Z perspektywy działalności powiatowej istnieje duże zapotrzebowanie na tworzenie opieki zastępczej lub usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci poprzez tworzenie

lokalnych domów dziecka. Tego typu działania mogłyby podejmować przedsiębiorstwa ekonomii społecznej – odpowiednio do tego przygotowane i przeszkolone.

Spośród zadań publicznych, zdaniem badanych samorząd może zlecić te, które dotyczą świadczenia usług na rzecz mieszkańców i innych podmiotów, przykładem mogą być zadania związane z pomocą społeczną (np. prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych, usługi opiekuńcze, catering).

Według rozmówców, niektóre z zadań pomocy społecznej, np. usługi opiekuńcze mogłyby zostać wykonane tak samo lub nawet bardziej skutecznie za pomocą podmiotów ekonomii społecznej, generując przy okazji środki własne. Z kolei część klientów pomocy społecznej z uwagi na wiek lub stan zdrowia zamiast udziału w aktywnych formach wsparcia, może być odbiorcami oferowanych przez nie usług.

Inny rozmówca zauważył, że na rynku lokalnym warto byłoby zwrócić uwagę na usługi transportowe. Lokalni przedsiębiorcy często zlecają takie usługi innym podmiotom w Polsce, *przez to również, że płacą więcej, bo to transport, bo to coś jeszcze innego. A jaki rozwój, być może byłby do uruchomienia tutaj na miejscu, dzięki temu byłoby tańsze. (...) Dlaczego mamy kupować np. z Warszawy? ze Szczecina?, z Krakowa?, czy gdzieś tam skądś, gdzieś z Polski jakieś usługi, czy jakiegokolwiek produkty. My jako partnerzy... jakby może taka usługa była w ramach dotacji, czy z inkubatora, czy z Urzędu Pracy, do uruchomienia tutaj na miejscu i rozkręcenia i wejścia w taką kooperację (cyt.)*

Badani uważają, że lokalnym przedsiębiorcom należy pokazać korzyści, ze współpracy ze spółdzielniami socjalnymi. Jeden z respondentów podzielił się swymi doświadczeniami z pobytu w Niemczech, miał okazję skorzystać z wzorców niemieckich.

...miałem okazję, też być w Niemczech i np. firma „brojer”, gdy zaczęły powstawać podmioty ekonomii, spółdzielnie, warsztaty pracy chronionej, co jest właściwie domeną, tak jak i zadaniem powiatu. I oni właśnie zrozumieli fajna rzecz, że firma „Brojer” nie zatrudnia u siebie osób niepełnosprawnych, musiała co miesiąc, czy tam raz do roku odprowadzać duże pieniądze na Fundusz Osób Niepełnosprawnych. Natomiast, powstał, też jeden, drugi warsztat dla osób niepełnosprawnych. Zawiązała się współpraca. Te warsztaty, te spółdzielnie przygotowały właśnie całe stanowiska, całą linie technologiczną pod kątem firmy „Brojer” i do dnia dzisiejszego są firmą kooperującą. Robią całe tablice rozdzielcze dla tej firmy i potrafili to zrobić. Mają rozpracowany każdy element, każde stanowisko pracy dostosowane dla każdego pracownika, łącznie dla takiego, który rusza tylko ręką, nogą... Także pokazać przedsiębiorcom korzyści i powolutku zacząć, też budować właśnie świadomość, że może rzeczywiście warto (cyt.)

Przedstawiciel przedsiębiorców zwrócił uwagę na to, że powstające przedsiębiorstwa społeczne mogłyby ukierunkować swoją działalność na porządkowaniu i utrzymaniu zieleni, oświetleniu miasta i gmin, a także przy segregacji odpadów. W urzędzie pracy od ponad 2 lat ograniczane są środki finansowe na roboty publiczne, w związku z tym istnieje potrzeba tworzenia podmiotów, które działałyby w tym kierunku. Ostróda jest miastem turystycznym i bezwzględnie należy dbać o pozytywny wizerunek miasta i okolic.

Naprawdę roboty jest tyle (...) no i tak byśmy sobie tutaj, jak w moim przypadku, to także nadzoruję, administruję stadionem miejskim, czterema cmentarzami.. I myślę, że na taką działalność znalazłoby się naprawdę miejsce. Ja bym chętnie wręcz oddał niektórą działalność, która z punktu widzenia przedsiębiorcy jest działalnością nie opłacalną. Bo właśnie, jeżeli ja dzisiaj mam zatrudnić dwie panie, po to, żeby na jesieni grabić liście, to jako pracodawca, to muszę ubezpieczyć, zgłosić, opłacić podatki, wszystko i tak dalej... Spółdzielnia, jeżeli będzie miała możliwość skorzystania, z jakich innych dotacji, z innych możliwości. To ona może zrobić taniej (cyt.)

Jedną z barier w rozwoju ekonomii społecznej w powiecie - zdaniem rozmówców - jest mała stabilność prawna związana z nie do końca jasnymi i klarownymi rozwiązaniami legislacyjnymi. Wiele przedsiębiorstw ekonomii społecznej, zaprzestało swojej działalności z uwagi na brak poczucia tej stabilności, ekonomicznej i brak odpowiedniego poziomu współpracy zarówno z jednostkami samorządu terytorialnego jak, i lokalnym biznesem.

Do nawiązania ewentualnej współpracy firm lokalnych ze spółdzielniami, zdaniem badanych niezbędne jest to, by propozycja przedsiębiorstwa społecznego była atrakcyjna i konkurencyjna. PES powinny w środowisku lokalnym wyrobić sobie „dobrą markę”. Jeden z uczestników badania mówi: *widzę rzeczywiście problem, bo jeżeli się spółdzielnie nie nastawią na działalność konkretną. A nie nastawią się na działalność konkretną w sensie tym powiedzmy przemysłowym, bo muszą stworzyć park, muszą zaplecza stworzyć, a przede wszystkim muszą mieć, no zleceńodawców (...) oczekujemy jakby, jeśli już spółdzielnia, to ona się musi dostosowywać do rynku (cyt.)*

W przedsiębiorstwie społecznym (a przede wszystkim spółdzielni socjalnej) ważne jest demokratyczne zarządzanie, a więc umiejętność wspólnego podejmowania decyzji (także tych trudnych), współodpowiedzialność za sukces, wzajemnego zaufania. Bez tego przedsiębiorstwo społeczne skazane jest na niepowodzenie²⁵. Badani są zgodni, co do tego, że spółdzielnia socjalna powinna mieć wyraźnego lidera, który będzie cieszył się autorytetem członków i umiał ich przekonać, że to, co robią, ma sens. *Wszędzie tam gdzie mówimy o*

²⁵ <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/959352.html>. Plik pobrano: 06.02.2014

spółdzielniach socjalnych potrzebny jest silny lider. Ktoś, kto koordynuje i tutaj czy my będziemy mówili o cukierni czy my będziemy mówili o domu pomocy społecznej, czy przedszkolu, czy żłobku, czy cokolwiek to musi być lider. Musi być trzon, z którego wszystkie podmioty będą się okręcać, i który będzie na tyle silną osobowością, żeby zdobyć ... lider silny, lider w takiej spółdzielni jest niezbędny..., który będzie oprócz tu i teraz pracował, jako spółdzielczość to jeszcze będzie miał możliwość rozwoju, możliwość takiego przestrzennego popatrzenia, co jeszcze się przyda dla tej spółdzielni. Nie wyobrażam sobie, żeby wziąć 5 osób wykluczonych, żeby stworzyły silnego lidera (cyt.).

Kolejne pytanie dotyczyło oczekiwań badanych związanych z tworzącymi się przedsiębiorstwami ekonomii społecznej w powiecie. Niemal wszyscy byli zgodni, co do faktu, iż ekonomia społeczna powinna być swoistego rodzaju pomostem scalającym środowiska lokalne, poprzez tworzenie współpracy i powiązań pomiędzy obywatelami przy realizacji celów społecznych i gospodarczych. Do obszarów działalności ekonomii społecznej respondenci zaliczyli m.in. opiekę społeczną, usługi dla społeczeństwa, zdrowie, ubezpieczenia, produkcję rolniczą, pracę stowarzyszeń, sektor mieszkaniowy, handel, usługi sąsiedzkie, edukację, obszar kultury, sport. Ekonomia społeczna widziana jest również, jako obszar, gdzie przenikają się wzajemnie sektor publiczny, prywatny oraz trzeci sektor. W związku z tym ekonomia jest jakby uzupełnieniem luki, która powstaje między wspomnianymi sektorami. Respondenci zwrócili uwagę na to, że przedsiębiorstwa społeczne nie oferują dóbr i usług publicznych dla wszystkich obywateli, ale dobra i usługi, które pośrednio lub bezpośrednio przynoszą korzyści określonej grupie beneficjentów.

W dalszej części dyskusji rozmówcy swoją uwagę skupili na istniejących problemach społecznych. Wg. nich najważniejsze lokalne problemy społeczne powiatu ostródzkiego, z jakimi zmagają się podmioty ekonomii społecznej i system pomocy społecznej to: bezrobocie, ubóstwo, wykluczenie społeczne, alkoholizm, brak kwalifikacji zawodowych. Badani dużą rolę przypisują ośrodkom pomocy społecznej, we wspomaganiu takich osób z uwagi na to, że ośrodki, na co dzień najwięcej mają do czynienia, z tymi osobami z ich rodzinami. *No i część tych osób jest kierowana do Centrum np. Integracji społecznej, które w Ostródzie funkcjonuje to też te osoby wykonują różnego rodzaju pracę na rzecz miasta, bo to są też i prace porządkowe i też są osoby, które gdzieś tam w takich wioskach gminnych wykonują pracę (...)* *A oprócz tego są prace społeczno-użyteczne, które też organizują gminy, z tym, że tam jest taki limit 10 godzin w tygodniu osoba może przepracować i też otrzymuje za te pieniądze. Także to właśnie to Centrum Integracji jest dosyć rozbudowane W Ostródzie, ono funkcjonuje i częściowo tą rolę też tutaj spełnia. Chociaż akurat my tutaj też współpracujemy z tym*

centrum i współpracujemy, jeżeli chodzi o organizacje tych prac, potrzeb użytecznych widzimy, jaka jest rotacja tych osób (cyt.).

Część ośrodków pomocy społecznej w powiecie realizuje projekty, których celem jest rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Projekty mają za zadanie umożliwić klientom pomocy społecznej działania, które mają ich wesprzeć w kształceniu umiejętności w zakresie pełnienia ról społecznych, wspieraniu samodzielności oraz zdobywaniu i aktualizacji kwalifikacji zawodowych, a przede wszystkim przygotowywać do wyjścia "poza obszar" systemu pomocowego. Pracownicy socjalni powinni wspierać działania samopomocowe klientów, ukierunkowywać ich na tworzenie przedsiębiorstw społecznych.

Badani uważają, że źródłem finansowania podmiotów społecznych powinno być, najwięcej finansowania własnego, ile zleceń sobie z biorą, ile podmiotów, tak jak tutaj też w spółdzielniach, miasta, gminy są jakby powinny takie słowo pomagać takim spółdzielniom i wskazywać możliwości właśnie sprzętania itp. ale pomocy na zasadzie dawania zleceń. I ja powiedziałam o tym, żeby, bo jeśli mam wybrać poprzez przetarg sprzętanie biura to zawsze dwa punkty dodatkowe dostaje spółdzielnia socjalna (cyt.).

Dużym problem w utrzymaniu przedsiębiorstw społecznych jest fakt, że większość z nich funkcjonuje dopóki *otrzymują wsparcie finansowe przez 12 miesięcy, ale gdy kończy się, często takie przedsiębiorstwa upadają* (cyt.). Brakuje liderów, pomysłu, a w zespole często pojawiają się konflikty personalne. Część osób prowadzi czystą kalkulację: urząd pracy - ośrodek pomocy społecznej. Działania podejmowane przez takie osoby są tylko pozorne.

Działania proponowane przez m in. ośrodki pomocy społecznej, w ramach ekonomii społecznej w głównej mierze powinny być skoncentrowane na wskazywaniu alternatywnych dróg uczestnictwa w obszarze związanym z pracą. W tym sensie ekonomia społeczna jest swego rodzaju pomostem między państwem a wolnym rynkiem i stanowi szansę zwłaszcza dla osób, które nie znalazły swojego miejsca w obszarze, gdzie nadrzędnym celem jest kapitał.

Wspólnych obszarów jest znacznie więcej. Obszary, w których przedsiębiorstwa ekonomii społecznej mogłyby odegrać ważną rolę, to integrowanie lokalnej społeczności, ograniczanie odpływu młodych ludzi do większych miejscowości oraz tworzenie dostawców usług, jako partnerów dla społeczności lokalnej.

Respondenci ocenili, że przedsiębiorstwa społeczne (przede wszystkim wskazywano spółdzielnie socjalne) mogłyby w powiecie prowadzić działalność w zakresie: produkcji, usług, handlu. Wśród przedstawionych nisz rynkowych dominują raczej proste prace fizyczne

i nieskomplikowane technologie. Dlatego też w trakcie żywej dyskusji fokusowej, badani najczęściej wskazywali, iż przedmiotem działalności gospodarczej mogłaby być działalność pomocnicza związana z utrzymaniem porządku poprzez:

- ogólne sprzątanie wnętrz,
- działalności recepcyjne, pralnicze i podobne działalności pomocnicze w hotelach,
- działalność związana z ogólnym, niespecjalistycznym sprzątaniem budynków takich jak biura, domy i mieszkania, instytucje,
- zamiatanie ulic, usuwanie śniegu i lodu (włącznie z usuwaniem śniegu i lodu z dachów budynków),
- dokonywanie zasadzeń, pielęgnacji parków i ogrodów oraz przy obiektach, budynkach i cmentarzach komunalnych

Badani są zgodni, co do tego, że przedsiębiorstwa społeczne powinny realizować cele społeczne, posługując się narzędziami biznesowymi. Ich działalność ma być także uzasadniona ekonomicznie, a dostarczane przez nie produkty czy usługi powinna cechować wysoka jakość. Ważne jest to, by oferta zaproponowana przez przedsiębiorstwo ekonomii społecznej była konkurencyjna cenowo (w stosunku do oferty II sektora), a proponowana usługa lub produkt odznaczały się odpowiednio dobrą jakością. Istotnym jest również doświadczenie i zaufanie do przedsiębiorstwa społecznego. Badani niejednokrotnie podkreślali w swych wypowiedziach, że środowisko lokalnego biznesu powinno rozumieć, że przedsiębiorstwa społeczne nie stanowią zagrożenia dla firm komercyjnych (nieuczciwa konkurencja), lecz raczej są sposobem na rozwiązywanie problemów społecznych przy użyciu różnych mechanizmów działania.

2.2 Analiza badań ankietowych

Znikomy odsetek zwrotu poprawnie wypełnionych ankiet sprawił, że niezwykle trudne jest wyciąganie wniosków dotyczących postrzegania nisz dla działalności podmiotów ekonomii społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorstwa komunalne. Poniżej zaprezentowano tylko szczątkowe dane. Nie jest jednak możliwe wykonanie jakichkolwiek reprezentatywnych analiz statystycznych ze względu na znikomą ilość i jakość uzyskanego materiału badawczego

W powiecie ostródzkim zostało wypełnionych 15 kwestionariuszy ankiet, z tego aż 7 pochodziło od jednostek samorządu terytorialnego, które nie współpracują z przedsiębiorstwami społecznymi. Jedna z tych jednostek uzasadnia ten stan brakiem możliwości prawnych ułatwiających nawiązywanie takiej współpracy. Tymczasem najbardziej wartościowa wiedza pochodzi od jednostek współpracujących z podmiotami ekonomii społecznej. Nie otrzymano natomiast żadnego kwestionariusza ankiety od przedsiębiorstw komunalnych.

Wśród jednostek niewspółpracujących z PES kwestionariusze wypełniło 4 przedstawiciele urzędów pracy oraz po jednym przedstawicielu z MOPS, urzędu miasta i starostwa powiatowego. Tylko 2 przedstawiciele w/w jednostek deklaruje, że planują one współpracę z PES w przyszłości. Odpowiedzi uzyskane od przedstawicieli tych instytucji dotyczą raczej potencjalnych możliwości współpracy niż tych realnie istniejących.

Trzy diagnozowane osoby zadeklarowały, że ich jednostki wspomagają PES. Najczęściej wskazywane formy pomocy to doradztwo ogólne, podnoszenie kompetencji miękkich przedstawicieli PES, pomoc w pozyskiwaniu klientów, w zakresie promowania podmiotu, jak też wsparcie we współpracy z instytucjami.

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
doradztwo ogólne	3
podnoszenie kompetencji miękkich	2
pomoc w pozyskiwaniu klientów	2
pomoc w zakresie promowania podmiotu	2
wsparcie we współpracy z instytucjami	2
RAZEM	11

Wszystkich 7 ankietowanych zadeklarowało, że samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość. Obszarem wartym większej uwagi i rozwoju jest z pewnością przepływ informacji. Aż 6 spośród badanych zaznacza, że reprezentowana przez nich instytucja nie ma na swoich stronach internetowych zakładek poświęconych współpracy z PES, co zważywszy na powszechność używania Internetu jako podstawowego źródła informacji, jest poważnym uchybieniem.

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana	N
--	----------

informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	
strona internetowa urzędu	1
specjalnie powołana komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym	3
cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES	5
nie jest realizowana	2
RAZEM	11

Znajduje to potwierdzenie w udzielonych odpowiedziach na pytanie o sposoby wymiany informacji między JST a PES. Najczęściej ta wymiana odbywa się na bezpośrednich cyklicznych spotkaniach przedstawicieli obu sektorów (w 5 przypadkach), bądź też jest powołana specjalna komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym (w 3 przypadkach).

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	1
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	1
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	3
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	1
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	1
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	1
inne	1
RAZEM	10

W odpowiedziach na pytanie o rodzaj przekazywanych informacji dominują te o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze

zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją, czyli dotyczące możliwości rozwoju kadr PES. Inne odpowiedzi ujęto w powyższej tabeli.

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych?						
Usługa/produkt		<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi			3		2
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		2	1	2	
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	4	1		
4.	usługi remontowo-budowlane		2	1	2	
5.	usługi komunalne		2	2	1	
6.	prace społecznie-użyteczne	2		1	2	
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej			1	1	3
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	1	1	1		2
9.	usługi biurowe		4	1		
10.	tworzenie witryn internetowych		3	2		
11.	usługi cateringowe		2	1	1	
12.	usługi przewozowe i turystyczne		3	1	1	
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		4	1		
14.	wyroby rękodzielnicze		2	1	1	
15.	inne			1		
RAZEM		5	29	19	11	7

Najwięcej ankietowanych spośród jednostek niewspółpracujących z PES uważa, że ich jednostka mogłaby kupować od PES usługi obejmujące działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (6 osób uważa, że jest to możliwe), następnie także usługi biurowe i materiały drukowane, takie jak ulotki, plakaty, katalogi (po 4 osoby uważają, że jest taka możliwość). Niektórzy respondenci wskazują na

możliwość zakupu usług związanych z tworzeniem witryn www, a także usług przewozowych (po 3 osoby dostrzegają taką możliwość). Inne wskazane usługi, na które byłoby zapotrzebowanie to:

- rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych,
- usługi remontowo-budowlane,
- usługi komunalne prace społecznie-użyteczne,
- realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej,
- usługi cateringowe,
- wyroby rękodzielnicze.

Wiele jednostek samorządu terytorialnego jednak nie ma wypracowanego zdania na temat usług potencjalnie możliwych do zlecenia PES, co może być wynikiem słabej polityki informacyjnej, a co za tym idzie niskiej wiedzy i świadomości zasad i celów powstawania przedsiębiorstw społecznych.

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	2
sport, turystyka i rekreacja	2
edukacja i wychowanie	2
ochrona zdrowia	2
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	5
RAZEM	13

Jednostki samorządowe wskazują, że inne możliwe obszary współpracy to przede wszystkim rynek pracy i aktywizacja zawodowa, ale także kultura i sztuka, sport, turystyka i rekreacja, edukacja i wychowanie oraz ochrona zdrowia.

Tylko 2 ankietowani wskazują, że obecnie ich jednostki zlecają firmom zewnętrznym prace porządkowe oraz szkolenia. Swoje zadowolenie z tej współpracy oceniają, jako średnie. Pozostali deklarują, że nie mają możliwości zlecenia usług na zewnątrz. Szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES ta grupa ocenia bardzo nisko. Tylko jedna z osób deklaruje swoją otwartość na taką współpracę.

Zgoła inaczej wyglądają deklaracje ze strony JST już współpracujących z PES. W badaniu wzięło udział 8 przedstawicieli takich jednostek. Było wśród nich 6 pracowników urzędów gmin oraz dwóch pracowników MOPS.

Wszystkie badane osoby deklarują, że ich jednostki już współpracują z PES i zamierzają taką współpracę kontynuować także w przyszłości. Sześć osób deklaruje, że ich jednostka zlecała zadania publiczne podmiotom ekonomii społecznej w latach 2012-13 i także sześć z nich deklaruje, że ich instytucja obecnie wspomaga tego typu podmioty.

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
doradztwo ogólne	2
szkolenia ogólne	2
podnoszenie kompetencji miękkich	1
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
pomoc pozyskiwaniu klientów	2
pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	5
pomoc w zakresie promowania podmiotu	6
wsparcie we współpracy z instytucjami	5
inne	1
RAZEM	19

Najczęściej jest to pomoc w zakresie promowania podmiotu (6 odpowiedzi), pomoc w jego uwiarygodnieniu (5 odpowiedzi) oraz wsparcie we współpracy z instytucjami (5 odpowiedzi), ale także doradztwo, szkolenia oraz pomoc w pozyskiwaniu klientów (po 2 odpowiedzi).

Tylko 5 osób zadeklarowało, że samorząd spotyka się z JST podczas budowy strategii rozwoju, bądź planu pracy na przyszłość. Podobnie jak w przypadku organizacji nie współpracujących z PES, tu także są problemy z komunikacją. Wszystkie badane osoby stwierdziły, że ich jednostka nie posiada na stronie internetowej zakładki poświęconej współpracy z przedsiębiorstwami społecznymi. Wymiana informacji odbywa się głównie za pomocą jednostki organizacyjnej urzędu powołanej do współpracy z III sektorem, jak też za pomocą publikacji i wydawnictw.

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	4
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4

o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	6
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	4
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	4
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	3
RAZEM	26

Najczęściej przekazywane informacje dotyczą szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych i poszerzających umiejętności zarządzania organizacją, co pokrywa się w pełni z odpowiedziami przedstawicieli jednostek niewspółpracujących z PES.

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych?						
Usługa/produkt		<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	1	5	1		
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	5		1	
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1	5	1		
4.	usługi remontowo-budowlane		6	1		
5.	usługi komunalne		5	1		2
6.	prace społecznie-użyteczne	1	6			
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej		5	1		1
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej		7			
9.	usługi biurowe			6		1
10.	tworzenie witryn internetowych			6		1
11.	usługi cateringowe		5	2		
12.	usługi przewozowe i turystyczne		5		1	1
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		5	2		
14.	wyroby rękodzielnicze		6	1		
RAZEM		4	65	22	2	6

W odpowiedziach na pytanie dotyczące możliwych usług i produktów, które PES mogłyby sprzedawać jednostkom samorządowym pojawiły się niemal wszystkie dostępne możliwości, co świadczy o wysokim potencjalnie tkwiącym w tego typu współpracy.

Przedstawiciele jednostek współpracujących z PES dostrzegają znacznie mniej ograniczeń w działalności tego typu podmiotów. Podobnie wysoko oceniane są możliwości współpracy w innych obszarach, co przedstawia poniższa tabela.

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	4
sport, turystyka i rekreacja,	5
edukacja i wychowanie,	6
ochrona zdrowia,	6
pomoc społeczna i socjalna,	7
ochrona środowiska,	5
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	3
animowanie działań wspólnot lokalnych	1
inne (jakie?) - utrzymanie porządku i czystości terenów należących do gminy	1
RAZEM	38

Największe możliwości rozwoju współpracy istnieją w zakresie pomocy społecznej i socjalnej, edukacji i wychowania, ochrony zdrowia oraz sportu, turystyki, rekreacji i ochrony środowiska.

Obecnie najczęściej zlecane firmom zewnętrznym prace to usługi komunalne, prace porządkowe, geodezyjne i przewóz osób, ale są też szkolenia, usługi budowlane, konserwacja urządzeń melioracyjnych, rozbiórka budynków, wycena nieruchomości, usługi opiekuńcze i kierowanie bezdomnych do noclegowni. Ta współpraca oceniana jest przez JST bardzo dobrze. Na bazie takich pozytywnych doświadczeń są też budowane prognozy dotyczące rozwoju współpracy z PES – 5 osób oceniło je jako dobre i bardzo dobre, 3 osoby jako średnie. W rozwoju takiej współpracy ważna jest otwartość, ale także, co było kilkakrotnie podkreślane, zabezpieczenie prawne przy zamówieniach publicznych, jakość, cena, efektywność i konkurencyjność powstających PES, atrakcyjność ich oferty i dobór profiliów działania zbieżnych z potrzebami samorządu.

Poziom zadowolenia z relacji instytucji biorących udział w badaniu z przedsiębiorstwami społecznymi jest wysoki, widoczna jest także aktywność podmiotów ekonomii społecznej w nawiązywaniu współpracy.

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	6
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	5
nasza administracja została odciążona	1
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	2
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	6
RAZEM	20

Najbardziej odczuwalne korzyści z dotychczasowej współpracy to utworzenie nowych miejsc pracy oraz efektywne rozwiązywanie problemów społecznych. Natomiast wśród potencjalnych korzyści z kontynuacji współpracy wysoko oceniono także pomoc osobom potrzebującym wsparcia (7 odpowiedzi).

Usługi i produkty kupowane dotychczas przez te jednostki od PES to:

- realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi (1 odp.),
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (1 odp.),
- usługi remontowo-budowlane (1 odp.),
- usługi komunalne (1 odp.),
- prace społecznie-użyteczne (3 odp.),
- prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej (1 odp.),
- materiały drukowane - ulotki, plakaty, katalogi (4 odp.).

W dotychczasowej współpracy JST z PES najbardziej ceniona jest idea wspólnego działania, wspólnota przedsięwzięć.

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
dobry przepływ informacji	2
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	7
otwartość na współpracę	5

realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	3
RAZEM	17

Pozafinansowe formy współpracy podejmowane przez JST i PES zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	7
konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,	4
konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,	1
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	4
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	3
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	3
zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,	5
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,	4
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,	3
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	6
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	4
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,	7

wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	5
prorowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	4
udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,	4
inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	5
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	5
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	4
pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,	4
inne - promocja ngo	2
RAZEM	89

Obszarem najbardziej satysfakcjonującym w opinii badanych osób, jak też jednocześnie tym, który wymaga stałego wzmacniania jest wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących ich zaspokojeniu. Dwie najważniejsze formy współpracy z PES wskazywane przez przedstawicieli jednostek samorządu to realizacja zadań zleconych oraz zakup produktów i usług od tychże podmiotów (po 5 odpowiedzi).

2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych IDI

W dniu 31 stycznia 2014 r. w ramach badania przeprowadzono dodatkowe indywidualne wywiady pogłębione (IDI) w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie przy ul. Jana III Sobieskiego 9.

Respondenci do badania zostali wytypowali przez pracowników Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej.

Badaniem zostali objęci przedstawiciele:

- jednostki samorządu terytorialnego (pracownik OPS),
- Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT,
- Centrum Wspierania Inicjatyw Lokalnych w Ostródzie,

Przeprowadzone z respondentami w formie pogłębionej rozmowy badanie, miało na celu eksplorację wyznaczonych obszarów badawczych oraz dookreślenie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne, a także wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES)

Wywiady odbywały się indywidualnie, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowił dyspozycje IDI. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy.

Na pierwsze z pytań dotyczące znajomości przedsiębiorstw społecznych w powiecie, wszyscy badani byli dobrze zorientowani i potrafili wymienić przede wszystkim: istniejącą spółdzielnię socjalną, a następnie kilka organizacji prowadzących działalność gospodarczą. Nie sposób jednak ocenić tego jak sobie radzą, ponieważ działają krótko i dopiero po pierwszych latach ich działalności można będzie cokolwiek powiedzieć. Z kolei przedstawicielka OPS nie miała do tej pory styczności z tego typu podmiotami. Jeden z respondentów zauważa, że *nie widać jeszcze wyraźnie ich działalności. Za mało też jest informacji na lokalnym rynku o nich. Można byłoby te działania bardziej wypromować. W tym zakresie trzeba byłoby wielokierunkowo pracować. Ważna jest promocja w samorządach. Samorząd też nie ma wiedzy, jaką mają możliwość i co to da....Promocja jest ważna!*

Zdaniem rozmówcy, przedsiębiorstwa społecznej mogą okazać się najbardziej skuteczne i efektywne, gdy więcej będzie o nich słyhać i gdy będą odpowiednio wkomponowane w kompleksowe działania, prowadzone we współpracy podmiotów publicznych (samorząd lokalny, urząd pracy, ośrodek pomocy społecznej), społecznych (organizacje pozarządowe, nieformalne inicjatywy obywatelskie) i prywatnych (lokalny biznes). Inny rozmówca ocenił, iż przedsiębiorstwa społeczne w powiecie ostródzkim działają bardzo słabo i generują znikome dochody (chodzi o osoby fizyczne). W jego opinii lepiej sobie radzą te instytucje społeczne, których założycielami są osoby prawne.

Bardzo ważną kwestią podjętych badań było ustalenie zakresu współpracy jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej, ponieważ umożliwia ona poszerzenie dotychczasowych form działania na rzecz lokalnych społeczności i rozwiązywania problemów społecznych.

Zdaniem badanych, naturalnym polem aktywności gospodarczej przedsięwzięć społecznych są usługi na rzecz tych społeczności, realizowane często, jako zadania publiczne zlecone przez administrację publiczną. Dzięki temu osoby uczestniczące w tych przedsięwzięciach (przede wszystkim w ramach centrów integracji społecznej lub spółdzielni socjalnych), a będące dotąd głównie beneficjentami (konsumentami) różnych rodzajów wsparcia, stają się aktywnymi uczestnikami życia lokalnej społeczności, świadcząc usługi podnoszące jakość życia wszystkich mieszkańców.

Z jednej strony PES postrzegane są przez badanych, jako potencjalni partnerzy do współpracy. Z drugiej strony żadna z badanych osób nie potrafiła wskazać konkretnego przykładu zawiązywania partnerstwa pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi a samorządem na terenie swojego działania. Jak przyznał jeden z respondentów, część osób z Centrum Wspierania Inicjatyw Lokalnych jest zaangażowana we współpracę z PES. Współpraca ta polega na udzielaniu wsparcia doradczego i szkoleniowego. Niemniej jednak (jak zauważył członek fundacji ATUT), do PES należy podchodzić biznesowo. Lokalni pracodawcy byłiby zainteresowani nawiązaniem współpracy z przedsiębiorstwami społecznymi tylko w takim przypadku, gdyby oferta PES była atrakcyjna dla lokalnych przedsiębiorstw – niestety, tak nie jest. Dlatego jego zdaniem PES muszą wejść w działalność biznesową. Ważne jest to, by lokalni przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa społeczne nie konkurowały ze sobą, ale współdziałały na jasno określonych zasadach, które powinny być wypracowane w ramach tzw. spotkań trójstronnych tj. samorząd-biznes lokalny-instytucje społeczne.

Ze względu na status prawny, ośrodki pomocy społecznej nie są w stanie zaoferować pomocy finansowej przedsiębiorstwom społecznym. Badani podkreślają, iż instytucje samorządowe mają ograniczone możliwości, jeśli chodzi o wsparcie udzielane przedsiębiorstwom społecznym. Związane jest to m.in. z procedurą przetargową, która uniemożliwia bezpośrednio zlecenie usług przedsiębiorstwom społecznym.

Respondenci wskazywali na pozytywne aspekty powierzania realizacji zadań lokalnym przedsiębiorstwom społecznym z uwagi na to, że PES mogą pozyskiwać środki finansowe z zewnętrznych źródeł i finansować z nich swoją działalność i rozwój.

Tak jak już wyżej wspomniano, badania pokazały, że lokalne firmy prywatne często postrzegają przedsiębiorstwa społeczne, jako swoistego rodzaju konkurencję na rynku zamówień publicznych. Ich zdaniem państwo powinno przyznać większe przywileje przedsiębiorstwom społecznym z racji społecznego charakteru prowadzonej przez nie działalności.

Rozmówcy zwrócili uwagę na to, że ważną rolę w procesie zlecenia zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej mogą odegrać klauzule społeczne. Klauzule społeczne są warunkami realizacji zamówienia kontraktowanego w rygorze zamówień publicznych. Warunki te pozwalają na realizację celów społecznych, ale nie mogą dyskryminować żadnego oferenta. Jak dotąd klauzule społeczne nie są stosowane w badanym powiecie.

Badani nie byli w stanie podać konkretnego rodzaju zadań, które mogliby zlecać przedsiębiorstwom społecznym. Jedynie przedstawiciel Centrum Wspierania Inicjatyw Lokalnych zasygnalizował, iż jego organizacja ewentualnie mogłaby zlecać usługi cateringowe i sprzątanie. Warunkiem zlecenia tych usług byłaby ich wysoka jakość, odpowiednie kompetencje i przygotowanie zawodowe (wraz z dołączonymi rekomendacjami), a także atrakcyjna cena produktu czy też usługi. Jak widać, wymagania stawiane przedsiębiorstwom społecznym są bardzo wysokie. Innymi warunkami, które powinny spełniać PES, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych, zdaniem badanych są: atrakcyjność oferty, konkurencyjna cena, odpowiednia jakość produktów/usług, terminowość wykonania oraz wysokie kwalifikacje kadry przedsiębiorstwa społecznego. Badany uważa, że: *jeżeli będę zlecał usługę lub produkt, to muszę wiedzieć, że zrobią to dobrze. Biznes kupi usługę lub produkt – kluczowym jest jakość i efekt. I dodaje: mało kto wierzy w efektywność spółdzielni (cyt.).* Warto zaznaczyć, że nie zawsze tym wyzwaniom przedsiębiorstwo społeczne jest w stanie sprostać, zwłaszcza w sytuacji gdy założycielami są osoby, które długo pozostawały bez zatrudnienia i nie mają zbyt dużego doświadczenia w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej. Zdaniem przedstawicielki OPS spółdzielnie socjalne często zakładają klienci pomocy społecznej, którzy nie są zwykle odpowiednio przygotowani (merytorycznie i organizacyjnie) do prowadzenia działalności gospodarczej, z jej perspektywy i doświadczeń niepowodzeń spółdzielni socjalnych należy doszukiwać się w tzw. czynniku ludzkim, czyli w braku kompetencji, braku odpowiednio przygotowanych liderów do prowadzenia działalności gospodarczej i organizacyjnej. Niedawnych klienci pomocy społecznej – teraz założycieli przedsiębiorstwa społecznego, często są osobami borykającymi się w przeszłości m.in. z długotrwałym bezrobociem, uzależnieniami, bezdomnością itp. (art. 7 ustawy wymienia okoliczności uzasadniające korzystanie z pomocy socjalnej).

Wszyscy badani są zgodni, że współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorstwami społecznymi może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu. Co prawda, (jak już wcześniej zostało zasygnalizowane) dotychczas nie podejmowano wspólnych

inicjatyw, ale w przyszłości mogą być podejmowane przez samorząd lokalny i przedsiębiorstwa społeczne wspólne działania, które mogłyby być ukierunkowane na:

- usługi opiekuńcze (wszyscy zgodnie to podkreślili w swoich wypowiedziach)
- kompleksowe usługi pomocnicze, chodziło tu przede wszystkim o sprzątanie, usługi pralnicze (pralnie ekologiczne)
- usługi turystyczne
- catering
- ochrona obiektów publicznych
- prace porządkowe przy pielęgnacji zieleni
- przejmowanie zadań wspólnot mieszkaniowych (sprzątanie posesji, dbanie o czystość i porządek w budynkach mieszkalnych).

Jak wynika z prowadzonych badań, proces starzenia się społeczeństwa polskiego powoduje, że popyt na usługi przede wszystkim opiekuńczo-pielęgnacyjne będzie się zwiększał. Jest to szansa dla integracyjnych przedsiębiorstw społecznych i przedsiębiorstw usług użyteczności publicznej, na zapewnienie sobie stabilnej pozycji na rynku lokalnym a nawet rozwój. Badania pokazują, że obecnie większość przedsiębiorstw społecznych świadczy usługi z zakresu pomocy społecznej w ramach odpłatnej lub nieodpłatnej działalności statutowej, co nie daje im szans na długofalowy rozwój. Trzeba jednak zauważyć, że w większości tych przypadków świadczenie usług społecznych stanowi jedynie poboczną działalność, a przedsiębiorstwo społeczne utrzymuje się głównie z prowadzenia działalności gospodarczej lub z dotacji publicznych na realizację zadań z innych obszarów²⁶.

Ważne byłoby podejmowanie działań outsourcingowe tj. przekazywanie i delegowanie przez lokalny biznes prac PES. W tym przypadku decydując się na podjęcie współpracy z wybranym usługodawcą tj. wybranym PES, lokalny biznesmen powinien starannie i dokładnie sprawdzić czy podmiot, któremu zleci wykonanie usługi/zadania może zapewnić działania na najwyższym poziomie. Taki podmiot powinien być wyspecjalizowany w realizowaniu zadań z dziedziny, którą chce mu powierzyć do wykonania. Także w zależności od wiedzy, środków i priorytetów biznes lokalny mógłby podejmować decyzje o tym, jakie potencjalne obszary i w jakiej formie mogą "outsourcować". Klient miałby do wyboru outsourcing pełny lub selektywny. W pierwszym przypadku podpisuje umowę na kompleksową obsługę przez zewnętrznego usługodawcę, w drugim - dokonuje wyboru, jakie obszary objąć umową. Możliwość selekcji odpowiednich obszarów działalności pozwala na

²⁶ T. Kaźmierczak, I. Przybysz, D. Potkańska, *Przedsiębiorstwa społeczne: czynniki trwałości. Raport z i fazy monitoringu przedsiębiorstw społecznych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 52.

maksymalne dopasowanie świadczonych usług do aktualnych potrzeb firmy i jest rezultatem rachunku opłacalności²⁷.

Z kolei, jeżeli chodzi o turystykę, jeden respondentów zauważa pewne nisze, ale nie jest w stanie ich dookreślić. Jego zdaniem w tej branży należy prowadzić i diagnozować potrzeby zarówno mieszkańców powiatu, jak i turystów. Pomimo, że Ostróda i okolice mają wiele walorów przyrodniczych i ofert turystycznych, niemniej jednak brakuje np. kompleksowych spływów kajakowych.

Badani uważają, że przedsiębiorstwa społeczne z jednej strony promują swoje produkty i usługi na lokalnym rynku, niemniej jednak, z drugiej strony promocja *powinna być większa a informacje bardziej dostępne. Brakuje środków na promocję (cyt.)*. Także potencjalni nabywcy usług czy produktów powinni mieć dostęp do informacji z zakresu działania konkretnych podmiotów ekonomii społecznej i tworzonych przez nie możliwości, po to by móc podjąć decyzję o ewentualnym podjęciu współpracy z takim podmiotem. Jeden z rozmówców uważa, że *pierwszy rok działania PES to rok strat tak naprawdę. Co prawda wsparcie na starcie jest spore, niemniej jednak o promocji nikt nie pomyśli (cyt.)*. Wszyscy są zgodni co do tego, że forma promowania przedsiębiorstw społecznych powinna być przemyślana i dopasowana indywidualnie do każdej jednostki, gdyż jest zależna od profilu działalności oraz zasobów ludzkich stanowiących podstawę jej funkcjonowania. W związku z tym powinny być podjęte konkretne działania promocyjne, za pomocą Internetu, rozsyłania informacji handlowych drogą mailową. Warto też byłoby tworzyć profesjonalne portale branżowe, na których umieszczane byłyby ogłoszenia o ich działalności.

Powołując się na artykuł M. Andrukiewicza na temat zależności pomiędzy ekonomią społeczną a samorządami terytorialnymi należy uznać, że podejmowanie współpracy między lokalnym biznesem JST a PES, jest wciąż w wielu przypadkach trudne i obciążone stereotypami (niewłaściwe definiowanie ekonomii społecznej, przypisywanie podmiotom ES cech instytucji, która skupia w swoim gronie osoby o niskich kompetencjach i umiejętnościach itp.). Aby współpraca mogła się rozwijać niezbędne jest inicjowanie postaw obywatelskich, zakładanie NGO i innych podmiotów ES nawet przez JST i wspieranie nawet najmniejszych inicjatyw lokalnych. Informacja o możliwościach współpracy powinna być powszechnie dostępna, przejrzysta. Współpraca taka może obejmować:

- uruchamianie nowych PES w partnerstwie JST i NGO;
- wykorzystanie klauzul społecznych przy zlecaniu usług przez JST na rzecz PES;

²⁷ <http://www.iai-shop.com/outsourcing/istota.phtml>. [plik pobrano: 02.02.2014]

- kształtowanie strategii rozwoju gminy w oparciu o wzajemnościowe idee ES;
- realne konsultacje publiczne z NGO i PES;
- ogłoszenia o możliwych konkursach;
- publikacje na temat współpracy międzysektorowej (materiały informacyjno – promocyjne);
- organizowanie spotkań grup roboczych, zespołów np. branżowych w celu wypracowania wspólnej strategii działania czy konkretnych rozwiązań na rzecz ES;
- przygotowywanie konferencji i seminariów w partnerstwach (wykorzystanie potencjału NGO w tym wolontariuszy oraz PES);
- prowadzenie stron internetowych poświęconych działalności NGO i PES oraz możliwym partnerstwom;
- promocja dobrych praktyk ES, wzmacnianie lokalnych liderów;
- prowadzenie punktów informacyjnych o ES;
- szeroko pojęte doradztwo dla organizacji pozarządowych i PES organizowane przez JST – w małych miejscowościach, przez partnerskie zespoły NGO i JST w większych miastach;
- szkolenia, spotkania umożliwiające wymianę doświadczeń PES;
- realizacja wspólnych projektów – również inwestycyjnych;
- promocja drogi z sektora ES do samorządu i polityki;
- promocja uczestnictwa środowiska ES w pracach komisji rady gminy;
- audycje radiowe, publikacje w lokalnych czasopismach;
- targi, fora organizacji pozarządowych i PES;
- upowszechnianie dobrych praktyk, np. projektów zrealizowanych przez NGO i w partnerstwach z JST na rzecz ES.

Bardzo ważnym elementem kształtowania współpracy JST i sektora ES jest edukacja - kierowana zarówno do JST, jak również do przedstawicieli lokalnych NGO, a także ogółu społeczności lokalnej a szczególnie do osób, które chciałyby założyć PES. Dla osób zainteresowanych zakładaniem PES edukacja powinna obejmować zagadnienia prawno - finansowe, oparte na połączeniu wiedzy teoretycznej z bezpośrednimi doświadczeniami w przygotowywaniu, zakładaniu, poszukiwaniu źródeł finansowania i zarządzaniu PES. JST a także biznes może pomagać PES w odniesieniu sukcesu rynkowego nie tylko zlecając i powierzając zadania do realizacji, ale również wspierając w kształtowaniu w PES nowoczesnego myślenia o rynku (szkolenia w zakresie negocjacji handlowych, pozyskiwania klientów, marketingu, designu, księgowości itp.) Doświadczenia niektórych samorządów

w Polsce pokazują, że wykorzystanie potencjału ES otwiera zupełnie nowe możliwości w kształtowaniu polityki społeczno – gospodarczej powiatu²⁸.

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania diagnostyczne uzasadniają konieczność opracowania wniosków i rekomendacji zawierających pewne elementy działań, które są wzajemnie ze sobą powiązane i zależne.

Wniosek 1

Większość JST współpracuje w niewielkim zakresie z podmiotami ekonomii społecznej. Brakuje promocji przedsiębiorczości społecznej w oparciu o koncepcję partnerstwa publiczno-społecznego.

Rekomendacja 1

Należy bardziej skoncentrować uwagę na zwiększeniu intensywności i efektywności współpracy JST z PES. Mogą mu sprzyjać takie działania jak opracowanie i upowszechnienie przykładów współpracy JST z PES, zorganizowanie konkursu dla JST najlepiej współpracujących z PES; upowszechnianie informacji o współpracy JST z PES. Takie działania powinny zwracać uwagę na wymierne korzyści, jakie JST mogą wynieść z konkretnych form współpracy z PES.

Wniosek 2

Brak dostatecznego poziomu wsparcia (finansowego i prawnego) dla sektora ekonomii społecznej i jego podmiotów w środowisku lokalnym. Zarówno podmioty, jak i osoby prowadzące działalność w oparciu o PES nie otrzymują odpowiedniego wsparcia i pomocy ze strony JST i II sektora biznesu lokalnego. PES mogą pozyskiwać środki finansowe z zewnętrznych źródeł i finansować z nich swoją działalność i rozwój.

Rekomendacja 2

Wsparcie sektora powinno mieć charakter dwutorowy: z jednej strony pomoc (np. finansową, doradczą) należy kierować bezpośrednio do podmiotów ekonomii społecznej, z drugiej zaś wsparcia wymagają osoby tworzące owe podmioty. Należałoby dotować i wspierać

²⁸ http://fundacijabycrazem.blox.pl/tagi_b/345779/przedsiębiorczosc-spoeczna.html. Plik pobrano: 10.02.2014

działalność PES z różnych źródeł – zwłaszcza w początkowym etapie funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego. Dobrą praktyką byłoby tworzenie systemów poręczeń wzajemnych i udzielanie zabezpieczenia prawnego przy zamówieniach publicznych. PES powinny zwiększyć swoją aktywność ukierunkowaną na zdobywanie środków finansowych z zewnętrznych źródeł na działalność i rozwój.

Wniosek 3

Brakuje odpowiedniego poziomu współpracy między podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorstwami II sektora biznesu lokalnego. Brak jedności i integracji nie sprzyja atmosferze partnerstwa i partycypacji. Powoduje to konkurencję między tymi podmiotami, rywalizację o wsparcie publiczne i udzielane zamówienia.

Rekomendacja 3

W powiecie z pewnością użyteczne byłoby wytypowanie/lub zatrudnienie specjalisty ds. promocji przedsiębiorczości społecznej zajmującego się wspieraniem, pośredniczeniem, wyszukiwaniem partnerów, zleceń, zamówień wśród lokalnych przedsiębiorców.

Nadal istnieje duża potrzeba edukowania przedstawicieli lokalnego biznesu na temat istnienia i społecznej roli PES. Być może zwiększenie poziomu świadomości osób odpowiedzialnych za outsourcing w przedsiębiorstwach mogłoby w przyszłości wpłynąć na potencjał i dostępność branży dla podmiotów ekonomii społecznej.

Wniosek 4

Na podstawie przeprowadzonych badań w powiecie nie stosuje się klauzuli społecznej przy zamówieniach publicznych. Powodem niestosowania klauzuli jest przede wszystkim: brak wiedzy na temat istnienia klauzul społecznych oraz doświadczenia ich stosowania – i dalej - obawa przez konsekwencjami ich zastosowania, brak odpowiedniego wsparcia dla zamawiającego, niedostateczna wiedza o rynku i potencjalnych wykonawcach, obawa przed zwiększeniem kosztów realizacji zamówień publicznych oraz niewielka liczba przedsiębiorstw społecznych, które mogłyby ubiegać się o zamówienia publiczne.

Rekomendacja 4

Należy w praktyce stosować klauzule społeczne. Ważne, aby wszystkie klauzule były przejrzyste i nie dyskryminowały oferentów. Działalności przedsiębiorstw społecznych towarzyszy realizacja celów społecznych. W rezultacie wprowadzenie klauzul społecznych

zwiększa szansę na zdobycie kontraktu przez przedsiębiorstwa społeczne. Warto zaproponować szkolenia i doradztwo dla przedstawicieli JST odpowiedzialnych za zamówienia publiczne, mające na celu przewyciężenie ich obaw i oporu przed stosowaniem klauzul.

Wniosek 5

Przedsiębiorstwa społeczne w powiecie są słabo rozpoznawalne, ich działania nie są odpowiednio promowane. Dobre praktyki zbyt rzadko są upowszechniane. Na terenie powiatu nie są promowane oferty PES wśród potencjalnych konsumentów-nabywców. Dotyczy to przede wszystkim usług takich jak, usługi gastronomiczne, opiekuńcze, budowlane, porządkowe. Korzystne dla PES-ów byłoby dotarcie do jak największej grupy klientów – mieszkańców środowiska lokalnego, którzy byliby zainteresowani zakupem tych usług. Tymczasem nie dzieje się tak, ponieważ PES-y dysponują zbyt niskim budżetem na działania promocyjne, nie mają też wystarczającej wiedzy w zakresie marketingu. Nie potrafią zdobyć ani wygospodarować większych środków na tego typu cele.

Rekomendacja 5

Trzeba lepiej i wyraźniej promować w środowisku lokalnym dobre praktyki, większy udział w promocji powinny brać jednostki samorządu terytorialnego. Za takim rozwiązaniem przemawia wyraźna różnica w ocenie szans powodzenia współpracy JST z PES w tych jednostkach, które już taką współpracę podjęły. Należy zadbać zwłaszcza o promocję PES w lokalnym środowisku biznesowym. Informacje na temat PES powinny pojawiać się w OPS z uwagi na to, że często założyciele PES wywodzą się ze środowisk obsługiwanych przez OPS. Jednym z pomysłów na promocję działań przedsiębiorstw społecznych w powiecie jest tworzenie internetowej bazy solidnych zleceniobiorców wraz z rekomendacjami osób, które skorzystały formy usług, pomocy. Prowadzeniem i weryfikacją danych z bazy mógłby zajmować się Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej. Na poziomie lokalnym powinien zostać ustalony szczegółowy zakres rzeczowy usług PES. Należy więc wypracować i wdrażać profesjonalną strategię promocji oferty PES obejmującej organizację kampanii informacyjno-promocyjnych promujących produkty PES, a także promocję PES i ich oferty za pomocą np. portali internetowych. Konieczne jest stworzenie takiego systemu, który nie będzie utrwał jedynie finansowania spółdzielni socjalnej w formie grantów czy dotacji, ale będzie oferował wsparcie w postaci szeregu narzędzi, takich jak doradztwo, pożyczki czy poręczenia.

Wniosek 6

W PES ogromną rolę odgrywa czynnik ludzki. Często pojawiają się w nich konflikty personalne, brak zaufania, negatywne emocje. Problemy personalne są najpoważniejszymi w zakresie powstawania i rozwoju tego typu organizacji. Ludzie na ogół boją się odpowiedzialności, często też spółdzielnie rozpadają się na wczesnych etapach funkcjonowania z powodu konfliktów interpersonalnych. W takich warunkach wiele zależy od lidera. W środowisku lokalnym brakuje liderów, którzy byliby odpowiednio przygotowani merytorycznie do posługiwania się narzędziami biznesowymi przy realizacji zadań społecznych. Taka osoba powinna posiadać kompetencje społeczne, umiejętności zarządzania ludźmi (znajomość procesów grupowych, techniki perswazji, udzielanie informacji zwrotnych) oraz podejmowania decyzji w sytuacji ryzyka biznesowego.

Rekomendacja 6

Liderem powinna być osoba godna zaufania, z referencjami, o dużej inteligencji emocjonalnej i umiejętności organizowania pracy zespołu. Przydatne byłby w tej sytuacji wszelkie szkolenia z zakresu umiejętności psychospołecznych i zarządzania zasobami ludzkimi, ukierunkowane na poznawanie i stosowanie konkretnych narzędzi oddziaływania na ludzi. Pomysłem wartym rozważenia jest utworzenie szkoły lub akademii liderów PES.

Natomiast w budowaniu zespołów tworzących spółdzielnie socjalne nieocenione byłyby szkolenia teambuildingowe, które pozwoliłyby takiej grupie ludzi lepiej poznać własne zasoby i ograniczenia, a także w kontrolowanych warunkach wypracować własne, unikalne zasady współdziałania.

Wniosek 7

Na podstawie badań ankietowych należy stwierdzić, że wzmocnienia wymaga obszar konsultowania projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej PES. Brakuje badania zapotrzebowania lokalnej społeczności na konkretne usługi i produkty oferowane przez PES. Za mały jest udział PES w diagnozowaniu lokalnych potrzeb społecznych. Obecnie PESy w niewielkim stopniu partycypują w opracowywaniu i tworzeniu lokalnych programów (zarówno na poziomie gminy jak i powiatu) rozwiązywania problemów społecznych oraz strategii rozwoju.

Rekomendacja 7

Koniecznym jest podejmowanie wspólnych działań ukierunkowanych na wypracowywanie standardów, a także możliwości (organizacyjnych, prawnych i finansowych) współdziałania JST z PES. Temu celowi służą przede wszystkim bezpośrednio cykliczne spotkania reprezentantów obydwu sektorów.

Warto byłoby zbadać potrzeby różnych grup ludności zamieszkujących powiat, np. seniorów w lokalnych klubach seniora, czy innych organizacjach, młodzieży w szkołach, młodych pracujących rodziców itp. Takie badania umożliwiłyby precyzyjne dostosowanie usług do potrzeb konkretnej grupy. CIS, jak też powstające w przyszłości spółdzielnie socjalne powinny uczestniczyć w prowadzeniu i opracowywaniu diagnozy potrzeb społecznych w zakresie rozpoznawania zapotrzebowania społeczności lokalnej na konkretne usługi i produkty a także sporządzać/przygotowywać propozycje dla instytucji i władz samorządowych (np. PUP) obszarów działań w oparciu np. organizację robót publicznych, tak aby wzmocnić infrastrukturę powiatu z korzyścią utworzenia na nim nowych miejsc pracy (poprawa stanu środowiska naturalnego, stanu dróg lokalnych, rozwoju usług itp.)

ZIDENTYFIKOWANE NISZE RYNKOWE DLA PES W POWIECIE OSTRÓDZKIM:

Na podstawie przeprowadzonych badań – wszystkich trzech części – wyłoniono nisze rynkowe.

Najczęściej wskazywane nisze to:

- usługi sprzątnia, przejmowanie zadań wspólnot mieszkaniowych (sprzątnie posesji, dbanie o czystość i porządek w budynkach mieszkalnych w ramach prac społecznie-użytecznych); również prowadzone na zlecenie osób prywatnych lub wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych, jak też w ramach usług zlecanych przez samorząd (przede wszystkim PUP);
- działalność związana z bezpośrednią obsługą klienta, usługami pralniczymi (pralnie ekologiczne) i podobne działalności pomocnicze w hotelach, budynkach użyteczności publicznej;
- zmiatanie ulic, usuwanie śniegu i lodu (włącznie z usuwaniem śniegu i lodu z dachów budynków); prowadzone również na zlecenie osób prywatnych lub wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych, jak też w ramach usług zlecanych przez samorząd (przede wszystkim PUP);

- pielęgnacji parków i ogrodów oraz przy obiektach, budynkach i cmentarzach komunalnych; prowadzone na zlecenie osób prywatnych, jak też w ramach usług zlecanych przez samorząd (przede wszystkim PUP);
- usługi opiekuńcze; w tym rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych, które mogą być realizowane zarówno na zlecenie osób prywatnych, jak i w ramach usług zlecanych przez OPS;
- usługi cateringowe, w praktyce usługi cateringowe mogłyby być nabywane przez klientów indywidualnych, bądź też samorząd lokalny przy różnego rodzaju okazjach, np. w czasie spotkań z kontrahentami, w czasie spotkań pracowników np. w ramach wigilii pracowniczej, czy też imprez integracyjnych, w czasie delegacji pracowników itp.
- ochrona obiektów publicznych/prywatnych; które mogą być realizowane zarówno na zlecenie osób prywatnych, jak i w ramach usług zlecanych przez samorząd lokalny;
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki odpowiednim regulacjom prawnym (ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym; ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych) podmioty ekonomii społecznej (przede wszystkim kluby i centra integracji społecznej oraz spółdzielnie socjalne) mogą ułatwiać dostęp do zatrudnienia, a także do wszelkich zasobów wsparcia społecznego, osobom i grupom, które mają problemy z samodzielnym radzeniem sobie z trudnościami życiowymi. Zatrudnienie to połączone powinno być z różnymi rodzajami wsparcia, które ma na celu reintegrację zawodową i społeczną. Wsparcie obejmować powinno różne formy - od poradnictwa psychologicznego, prawnego i zawodowego, przez szkolenia dotyczące kwalifikacji zawodowych i umiejętności społecznych, do możliwość podejmowania zatrudnienia wspieranego (w postaci prac społecznie użytecznych, robót publicznych czy stażu) oraz zatrudnienia na otwartym rynku pracy (w tym w spółdzielni socjalnej);
- usługi biurowe; skoncentrowane wokół obsługi korespondencji, wysyłania, odbierania i odpowiedzi na pisma, faxy, e-maile, skanowania dokumentów, wykonywania odbitek ksero, wydruków, umawiania spotkań i prowadzenia kalendarza klienta, porządkowania dokumentów w małej firmie lub w domu;
- przygotowanie spersonalizowanych materiałów biurowych, czyli druk cyfrowy katalogów, folderów, ulotek, broszur, papieru firmowego, plakatów, kalendarzy, wizytówek, naklejek.

Tworzenie witryn www. Może być to realizowane za zlecenie firm prywatnych, jak też w ramach zamówień publicznych przez urzędy.

- usługi przewozowe i turystyczne, obejmujące wynajem autokarów, busów i minibusów. PES świadczące usługi w tym zakresie mogą wyróżnić się przystępną ceną, jak też profesjonalną obsługą, zatrudniając wykwalifikowanych, kulturalnych kierowców. Dotyczy to przewozów turystycznych krajowych, jak i międzynarodowych. Dodatkowo tego typu podmioty mogą świadczyć usługi przewodnickie, usługi turystyczne (m in. organizacja kompleksowych spływów kajakowych).

- usługi remontowo-budowlane; w szerokim zakresie: wznoszenia budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, przeprowadzania remontów i rozbudowy budynków, adaptacji pomieszczeń, rozbiórki. Zakres usług może obejmować też prace renowacyjne – dotyczy to jednak tylko wyspecjalizowanych PES. W ramach zagospodarowania przestrzeni tego typu podmioty mogą stawiać obiekty małej architektury, naprawiać nawierzchnie, ogrodzenia. Usługi powinny przybierać charakter kompleksowy - w zakres prac remontowo - budowlanych wchodzić mogą również prace hydrauliczne, elektryczne, dekarские, układanie glazury i terakoty, tzw. biały montaż itp.

- działania z zakresu pomocy społecznej (np. prowadzenie noclegowni dla bezdomnych), które mogą być realizowane na zlecenie OPS jako JST;

- usługi edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej, dotyczące kształtowania postaw prospołecznych i przedsiębiorczych, przybliżających funkcjonowanie PES i ich rolę w przeciwdziałaniu marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Mogą to być także zajęcia związane z kultywowaniem historii i tradycji regionu, tj. różnego rodzaju warsztaty – rękodzielnicze, kulinarne, garncarskie

Największe bariery w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie ostródzkim

1. Niewystarczający zakres współpracy pomiędzy JST, lokalnym biznesem i podmiotami ekonomii społecznej.
2. Brak odpowiedniego poziomu wsparcia merytorycznego dla sektora ekonomii społecznej i jego podmiotów ze strony JST i II sektora biznesu lokalnego.

3. Brak jasnych procedur przekazywania zadań publicznych do realizacji PES. Widoczne jest niskie zaufanie PES do administracji publicznej spowodowane nadmierną biurokracją, słabym przepływem informacji i ich niejasnością, brakiem elastyczności, procedurami niedopasowanymi do rzeczywistości i wymogów rynku oraz ograniczonymi kompetencjami urzędników samorządów w zakresie wiedzy na temat funkcjonowania PES.
4. „Niezdrowa” konkurencja i rywalizację o wsparcie publiczne i udzielane zamówienia pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a przedsiębiorstwami II sektora biznesu lokalnego.
5. Brak wspólnego rozpoznawania potrzeb lokalnych JTS-PES a także brak wizji nt. planowania w przyszłości działań służących tych zaspokojeniu
6. Nie posługiwanie się narzędziami biznesowymi przy realizacji zadań społecznych. Z uwagi na niedostateczne przygotowanie liderów społeczności lokalnych, którzy byliby potrafiliby się posługiwać takimi narzędziami.
7. Słaba promocja przedsiębiorstw społecznych w środowisku lokalnym Nie upowszechnianie dobrych praktyk zakresu współpracy JST-lokalny biznes-PES.
8. Nie stosowanie klauzuli społecznej. W powiecie brakuje działań informacyjno-edukacyjnych nt. korzyści i zasad stosowania klauzuli społecznej oraz przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji PES wśród jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców lokalnych.
9. Brak odpowiedniego systemu wsparcia finansowego i prawnego ze strony JST dla sektora ekonomii społecznej i jego podmiotów w środowisku lokalnym.
10. Brak specjalistów ds. księgowości dla podmiotów III sektora. Prowadzenie takiej księgowości różni się nieco od standardowych procedur. Ponadto nowopowstających organizacji nie stać zazwyczaj na systematyczne opłacanie takich usług. Dotyczy to również spółdzielni socjalnych.

Bibliografia

Altkorn J., Kramer T., (red.), *Leksykon marketingu*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 1998

Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011

Bereza J., *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008

Frątczak P., *Możliwe obszary ekspansji podmiotów ekonomii społecznej – propozycje rekomendacji*, Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej z sukcesem – projekt promocji dobrych praktyk. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Grewiński M., Wronka M., *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012

Jelonek M., *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012

Kaszyński H., *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007

Kaźmierczak T., Przybysz I., Potkańska D., *Przedsiębiorstwa społeczne: czynniki trwałości. Raport z i fazy monitoringu przedsiębiorstw społecznych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012

Leszkiewicz A., *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008

Leś E., *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005

Łojko M., *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] Corporate social (ir) responsibility, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013

Pilarczyk B., Mruk H., (red.), *Kompendium wiedzy o marketingu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006

Raport otwarcia. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie ostródzkim
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu ostródzkiego na l. 2006-2015

Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Raport końcowy. Opracowanie w ramach projektu systemowego PARP „Proces inwestycyjny i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu” – poddziałanie 2.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. PARP, Warszawa 2010

Wykorzystane strony internetowe

<http://www.iai-shop.com/outsourcing/istota.phtml>.
http://fundacjabycrazem.blox.pl/tagi_b/345779/przedsiębiorczosc-spoeczna.html.
<http://www.terazbiznes.pl/news/1354/nisze-rynkowe-czym-sa-i-jak-je-znalezc>
<http://asbiznesu.pl/kwartalnik/publikacje-z-kwartalnika/temat-numeru/732-od-rywalizacji-do-wspolpracy>

ANEKS METODOLOGICZNY

Załącznik 1

KWESTIONARIUSZ ANKIETY skierowany do przedstawicieli jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego powiatu.....

Szanowna Pani/Szanowny Panie,

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach realizowanego projektu przeprowadza badanie nisz rynkowych dla podmiotów ekonomii społecznej w powiatach: lidzbarskim, braniewskim, ostródzkim i bartoszyckim.

Badania są anonimowe, a wyniki zostaną wykorzystane w celach niekomercyjnych. Państwa udział w prowadzonych badaniach jest dla nas niezwykle cenny. Odpowiedzi pomogą nam zidentyfikować nisze rynku jednostek samorządu lokalnego, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą²⁹.

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego

.....

1. Czy Pani/Pana instytucja współpracuje z przedsiębiorstwami społecznymi³⁰?

- a) tak
- b) nie

Jeśli nie, to proszę przejść do pytania nr 5.

²⁹ *Badanie ma na celu zidentyfikowanie nisz (rozumianych, jako nisze rynku jednostek samorządu lokalnego), w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. W związku z tym celem badania jest wytypowanie obszarów działalności jednostek samorządu terytorialnego związanych z realizacją usług publicznych, które mogłyby być zlecane podmiotom ekonomii społecznej (PES) w formie wykonania usług/produktów.*

³⁰ *Przedsiębiorstwa społeczne – podmioty, które prowadząc działalność gospodarczą (np. świadcząc usługi, wytwarzając produkty) angażują osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (np. osoby bezrobotne, niepełnosprawne, wychodzące z ubóstwa czy bezdomności itp.) w celu ich reintegracji zawodowej i społecznej. Przykładem przedsiębiorstw społecznych są spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia czy fundacje prowadzące działalność gospodarczą, centra integracji społecznej.*

2. **Proszę określić na skali poziom zadowolenia z relacji Państwa instytucji z przedsiębiorstwami społecznymi** (5 - najwyższy poziom satysfakcji, 1 – najniższy)

1 2 3 4 5

3. **Czy odczuwalna jest aktywność podmiotów ekonomii społecznej w dążeniu do współpracy z samorządem lokalnym?**

- a) tak
- b) nie
- c) trudno powiedzieć

4. **Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?** (można udzielić więcej niż jednej odpowiedzi)

- a) stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy
- b) zbudowaliśmy lokalne partnerstwo
- c) nasza administracja została odciążona,
- d) możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
- e) problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej,
- f) nie osiągnęliśmy żadnych korzyści
- g) inne – jakie?.....

5. **Czy planują Państwo korzystanie z pomocy tego typu instytucji w przyszłości?**

- a) tak (proszę przejść do pytania nr 6)
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 7)
- c) nie wiem (proszę przejść do pytania nr 8)

6. **Jeśli tak, to jakich korzyści się Państwo spodziewają zlecając wykonanie usług/produktów przedsiębiorcom społecznym?**

- a) będziemy w ten sposób pomagać osobom potrzebującym wsparcia
- b) liczymy, że stworzymy dzięki temu nowe miejsca pracy
- c) chcielibyśmy zbudować lokalne partnerstwo
- d) liczymy, że nasza administracja zostanie odciążona,
- e) chcielibyśmy móc liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
- f) chcielibyśmy, aby problemy społeczne były rozwiązywane efektywniej,
- g) nie spodziewamy się żadnych korzyści
- h) inne – jakie?.....

7. **Jeśli nie, to dlaczego nie planują Państwo korzystania z usług lub produktów przedsiębiorstw społecznych ?** (można udzielić więcej niż jedną odpowiedź)

- a) nie ma takiej potrzeby,
- b) nie spodziewamy się żadnych korzyści z tytułu tej współpracy,
- c) nie ma w najbliższej okolicy podmiotów świadczących tego typu usługi,
- d) podmioty świadczące tego typu usługi są za daleko,
- e) zbyt mało wiemy o funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej,
- f) inne - jakie?.....

8. Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego w 2012-2013 roku zlecała usługi przedsiębiorcom społecznym działającym na Państwa terenie lub kupowała ich produkty?

- a) tak (proszę przejść do pytania nr 9)
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 15)

9. Jeśli tak, to jakie zlecano usługi i jakie kupowano produkty? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi,
- b) rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych
- c) działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- d) usługi remontowo-budowlane
- e) usługi komunalne
- f) prace społecznie-użyteczne
- g) prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej
- h) realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej
- i) usługi biurowe
- j) tworzenie witryn internetowych
- k) usługi cateringowe
- l) usługi przewozowe i turystyczne
- m) materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)
- n) wyroby rękodzielnicze
- o) inne (jakie?).....

10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?

- a) dobry przepływ informacji
- b) wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia
- c) otwartość na współpracę
- d) innowacyjność rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorców społecznych,
- e) realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych (poprzez m in. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizacja i integracja społeczna, tworzenie dodatkowych miejsc pracy, budowanie lokalnej tożsamości)
- f) inne (jakie?).....

11. Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,
- b) konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- c) konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,
- d) tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,

- e) doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,
- f) zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- g) zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,
- h) zawieranie umów partnerstwa publiczno-prywatnego określonych w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym,
- i) zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,
- j) udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- k) opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,
- l) wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,
- m) organizacja wspólnych konferencji i seminariów,
- n) wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,
- o) wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,
- p) prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,
- q) udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,
- r) inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- s) prowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych,
- t) prowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych,
- u) udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,
- v) działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,
- w) popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,
- x) pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,
- y) inne, jakie?

.....

12. Realizację, których obszarów współpracy, wymienionych w pytaniu 11, uznają Państwo za satysfakcjonującą w Państwa Urzędzie (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....

13. Które obszary współpracy, wymienione w pytaniu 11, wymagają, Państwa zdaniem, wzmocnienia (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....
.....
14. Proszę wskazać dwie najważniejsze formy współpracy z PES:

- zakup usług/produktów
- realizacja zadań zleconych
- wspólna realizacja projektów
- wsparcie finansowe
- wsparcie rzeczowe
- pomoc merytoryczna (np. szkolenia, doradztwo)
- inne - jakie?.....

15. Czy w okresie 2012/2013 r. powiat/gmina zlecał/a zadania publiczne PES?

- a) tak
- b) nie

16. Czy aktualnie Państwa instytucja wspomaga podmioty ekonomii społecznej?

- a) tak
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 18)

17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?

- a) doradztwo ogólne
- b) szkolenia ogólne
- c) doradztwo biznesowe
- d) szkolenia biznesowe
- e) opieka anioła biznesu dla podmiotu (stałe wsparcie biznesowe)
- f) podnoszenie kompetencji miękkich
- g) podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu
- h) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na zakładanie PES
- i) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na rozwój PES
- j) pomoc pozyskiwaniu klientów
- k) pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu
- l) pomoc w zakresie promowaniu podmiotu
- m) wsparcie we współpracy z instytucjami
- n) inne – jakie?.....

18. Czy samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość?

- a) tak
- b) nie

19. Czy na stronie internetowej Państwa urzędu znajduje się zakładka poświęcona współpracy z PES?

- a) tak
- b) nie

20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?

- strona internetowa urzędu,
- publikacje, wydawnictwa,
- specjalnie powołana komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym,
- za pośrednictwem rady działalności pożytku publicznego,
- cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES,
- nie jest realizowana
- trudno powiedzieć
- inny - jaki?.....

21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie? (proszę zakreślić max. 3 odpowiedzi)

- o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,
- o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,
- o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,
- bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,
- dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,
- inne, jakie?

22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?

	Usługa/produkt	zdecydowanie tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	zdecydowanie nie
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi					
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych					
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym					
4.	usługi remontowo-budowlane					
5.	usługi komunalne					
6.	prace społecznie-użyteczne					

7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej					
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej					
9.	usługi biurowe					
10.	tworzenie witryn internetowych					
11.	usługi cateringowe					
12.	usługi przewozowe i turystyczne					
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)					
14.	wyroby rękodzielnicze					
15.	inne (jakie?).....					

23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) kultura i sztuka,
- b) sport, turystyka i rekreacja,
- c) edukacja i wychowanie,
- d) ochrona zdrowia,
- e) pomoc społeczna i socjalna,
- f) ochrona środowiska,
- g) rynek pracy, aktywizacja zawodowa,
- h) animowanie działań wspólnot lokalnych
- i) inne (jakie?).....

24. Jakie usługi obecnie Państwa jednostka zleca firmom zewnętrznym?

.....
.....

Jak ocenia Państwo dotychczasową współpracę z ww. firmami? Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza najwyższy poziom zadowolenia, a 1 – najniższy.

1 2 3 4 5

25. Jak prognozują Państwo szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES? Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza bardzo wysokie szanse powodzenia, a 1 – brak szans na współpracę.

1 2 3 4 5

Proszę uzasadnić powyższą ocenę:

.....
.....
.....

Dziękujemy za udział w badaniu

Załącznik 2

Scenariusz wywiadu focusowego

- 1) Relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST powiatu.....
 - Czy przedsiębiorstwa społeczne w Państwa powiecie podejmują współpracę z JST?
 - Jakie są najczęstsze formy współpracy między PES a JST?
 - Jaki jest zakres tej współpracy? Czego ona dotyczy?
- 2) Poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie na temat PES
 - Czy docierają do Państwa informacje na temat aktualnych działań PES?
 - Jakiego rodzaju są to informacje? W jaki sposób są one przekazywane?
- 3) Rola i zadania PES w realizacji zadań publicznych
 - Czy Państwa zdaniem PES mogą realizować zadania publiczne? W jakim zakresie?
 - Jakie Państwa zdaniem potrzeby lokalne mogą w ten sposób zaspokajać PES?
 - Czy PES poprzez realizację zadań publicznych mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego?
W jaki sposób?
- 4) Współpraca przedstawicieli JST z PES
 - Czy byliby Państwo skłonni zlecać część zadań publicznych PES? Jakie byłyby to zadania?
 - Na jakich zasadach byliby Państwo skłonni podejmować taką współpracę?
 - W jakich obszarach samorządy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES?
 - Jakie Państwa zdaniem istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
 - Jakie zdaniem Państwa mogą pojawić się bariery i trudności przy podejmowaniu współpracy z PES?

Załącznik 3

DYSPOZYCJE DO WYWIADU IDI

1. Czy na terenie powiatu istnieją działają przedsiębiorstwa społeczne? Jak sobie radzą?
2. W jaki sposób postrzegane są PES-y przez w instytucję, w którą Pan/Pani reprezentuje?
3. Czy lokalni pracodawcy są zainteresowani nawiązaniem współpracy z PES? Jeżeli nie, to dlaczego?
4. Czy współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorstwami społecznymi może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu?
5. Jakie wspólne inicjatywy są lub mogą być podejmowane przez samorząd lokalny i przedsiębiorstwa społeczne?
6. Jakie warunki powinny spełniać przedsiębiorstwa społeczne, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych?
7. Jakiego rodzaju zadania mogłyby być zlecane przedsiębiorstwom społecznym przez instytucję, w której Pan/Pani pracuje?
8. Czy przedsiębiorstwa społeczne promują swoje produkty i usługi na lokalnym rynku? Czy działania promocyjne docierają do instytucji, w której Pan/Pani pracuje?
9. Podejmowanie, jakiego rodzaju usług społecznych/publicznych przez przedsiębiorstwa społeczne niosłoby obopólną korzyść zarówno dla samorządu/powiatu/gminy, jak i osób wykluczonych społecznie?
10. Jakie istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych mogą być realizowane przez przedsiębiorstwa społeczne? Na jakich zasadach zlecalibyście Państwo realizacji tych usług PES-om
11. Ewentualnie jakie trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem JST a PES?

Załącznik 4

Zestaw tabel z wynikami badań ankietowych

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
---	---

doradztwo ogólne	3
podnoszenie kompetencji miękkich	2
pomoc w pozyskiwaniu klientów	2
pomoc w zakresie promowania podmiotu	2
wsparcie we współpracy z instytucjami	2
RAZEM	11

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	N
strona internetowa urzędu	1
specjalnie powołana komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym	3
cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES	5
nie jest realizowana	2
RAZEM	11

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	1
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	1
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	3
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	1
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	1
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	1
inne	1
RAZEM	10

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
Usługa/produkt		<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
16	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi			3		2
17	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		2	1	2	
18	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	4	1		
19	usługi remontowo-budowlane		2	1	2	
20	usługi komunalne		2	2	1	
21	prace społecznie-użyteczne	2		1	2	
22	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej			1	1	3
23	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	1	1	1		2
24	usługi biurowe		4	1		
25	tworzenie witryn internetowych		3	2		
26	usługi cateringowe		2	1	1	
27	usługi przewozowe i turystyczne		3	1	1	
28	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		4	1		
29	wyroby rękodzielnicze		2	1	1	
30	inne			1		
RAZEM		5	29	19	11	7

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	2
sport, turystyka i rekreacja	2
edukacja i wychowanie	2
ochrona zdrowia	2
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	5
RAZEM	13

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
doradztwo ogólne	2
szkolenia ogólne	2
podnoszenie kompetencji miękkich	1
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
pomoc pozyskiwaniu klientów	2
pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	5
pomoc w zakresie promowania podmiotu	6
wsparcie we współpracy z instytucjami	5
inne	1
RAZEM	19

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	4
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	6
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	4
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	4
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	3
RAZEM	26

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
	Usługa/produkt	<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
15.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	1	5	1		
16.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	5		1	
17.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	1	5	1		
18.	usługi remontowo-budowlane		6	1		
19.	usługi komunalne		5	1		2

20.	prace społecznie-użyteczne	1	6			
21.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej		5	1		1
22.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej		7			
23.	usługi biurowe			6		1
24.	tworzenie witryn internetowych			6		1
25.	usługi cateringowe		5	2		
26.	usługi przewozowe i turystyczne		5		1	1
27.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		5	2		
28.	wyroby rękodzielnicze		6	1		
RAZEM		4	65	22	2	6

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	4
sport, turystyka i rekreacja,	5
edukacja i wychowanie,	6
ochrona zdrowia,	6
pomoc społeczna i socjalna,	7
ochrona środowiska,	5
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	3
animowanie działań wspólnot lokalnych	1
inne (jakie?) - utrzymanie porządku i czystości terenów należących do gminy	1
RAZEM	38

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	6
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	5
nasza administracja została odciążona	1
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	2
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	6
RAZEM	20

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
---	----------

dobry przepływ informacji	2
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	7
otwartość na współpracę	5
realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	3
RAZEM	17

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	7
konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,	4
konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,	1
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	4
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	3
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	3
zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,	5
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,	4
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,	3
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	6
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	4
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących	7

zaspokojeniu tych potrzeb,	
wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	5
prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	4
udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,	4
inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	5
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	5
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	4
pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,	4
inne - promocja ngo	2
RAZEM	89